

Erna Starovasnik

UKRADENA MLADOST

lou -

KURIRČKOVA

KNJIŽNICA

UKRAĐENA
MEADOST

KNJIŽNICA JOSIPA VOŠNJAKA
SLOVENSKA BISTRICA

VTORNE
SLOVI

KNJIŽNICA
SLOVENSKA BISTRICA

49.872

KURIRČKOVA KNJIŽNICA

ERNA STAROVASNIK

UKRADENA
MLADOST

Ljubljana 1970

ERNA STAROVANJA
UKRADENA
MLADOST

82-32

KNJIŽNICA JOSIPA VOŠNJAKA
SLOVENSKA BISTRICA

49.872

ILUSTRIRALA CITA POTOKAR

TONČETOV ROJSTNI DAN

Mati je že drugič klicala. Res bo treba vstati.

Veronika se je pretegnila in zazehala. Počasi se je oblačila in šla k oknu. Vdihnila je sveži jutranji zrak in si pomencala oči. Zunaj je bilo čudovito lepo poletno jutro. Na grmovju ob Beli, majcenem potoku, se je lesketala rosa. Vrhove drevja v bregu nasproti hiše so že objemali sončni žarki. Obetal se je lep dan.

Zmencala si je oči in se docela zdramila.

»Veronika!« se je oglasilo iz kuhinje.

»Tako, mama, takoj,« je odvrnila deklica in stekla po stopnicah.

»Vse kar je prav. Štirinajst let ti bo kmalu, pa bi poleževala ko otroček,« je godrnjala mati. »Toliko dela je.«

»Vem, mama, vem. Ampak, tako sem še zaspana,« je menila deklica in se hitela umivati.

Brisala si je roke in opazovala mater. Njeno drobno, visoko telo se je upogibalo v naglih kretnjah. V veliki skledi je tolkla rumeno testo.

»Daj, mama, bom jaz!« ji je rekla.

»Jej prej!«

»Bom potem jedla,« je menila in vzela materi kuhalnico iz rok.

Pričela je tolči testo, da je odstopalo od kuhalnice in spuščalo mehurčke. Sama pri sebi se je čudila. Res je, da bodo imeli »likof« s senom. A za »likof« mati navadno ne peče potice. Delavcem dobro postreže, potice pa le ne speče.

Obrisala si je s čela kapljice potu. Tedaj ji je pogled obstal na koledarju, ki je visel na steni.

Sedmi junij.

Nasmehnila se je in šepnila: »Sedmi junij. Zato torej! Tonče ima rojstni dan! Devetnajsti rojstni dan...«

Razumela je, zakaj tolče praznično testo. Rojstne dni so pri njih vedno praznovali.

»Nisi pozabila, je-li, da ima Tonče rojstni dan?« se je nasmehnila materi.

»Kaj takega se ne pozabi. Zvečer, ko bo seno pod streho, se bomo poveselili,« je tudi v materine oči šinil smehljaj.

Sledil je vroč junijski dan.

Ferjanovi so hiteli s sušenjem.

Pomagale so tudi ženske iz vasi. Smeh in šale so odmevale na travniku. A roke so hitele trositi, obračati, plastiti in grabiti.

Še pred večerom je bil zadnji voz sena doma.

»Za letos smo opravili,« je dejal oče, ko so odhajali s travnika. Zadovoljno se je ozrl. Kakor pometena hiša je bil travnik za njimi.

»Gotovi pa res še nismo. Kdo bo pa na senik spravil?« se je nasmehnil Tonče.

»Ej, da je le doma,« je menil oče. »Najbrž danes ne bomo zmogli. Se bo že jutri zmetalo na senik.«

»Jutri bomo imeli drugo delo. Kar prav bi bilo, če s senom danes opravimo. Saj ni še pozno,« je govoril fant.

»Res bi bilo dobro,« se je strinjala tudi mati.

Tonče je pogledal očeta: »Oba bova segla. In ve tudi, kajne,« se je ozrl po ženskah.

»Seveda, seveda,« so mu pritrjevale.

Res so bili trije vozovi sena kar kmalu na seniku.

Ženske so si zasopihane in rdeče otepravale seneni drob z obleke.

Mati je hitela v kuhinji, da postavi na mizo »likof«.

Oče je v kleti natakal vino, ki naj po napornem in vročem dnevu okrepi delavce.

Pri studencu si je Tonče slekel srajco in se pričel umivati.

»Ah, kako se to prileže!« je vzkliknil in potopil obe roki v vodo. Zadnji žarki zahajajočega sonca so sijali na njegova zagorela pleča in kodraste, svetle lase.

Tedaj je pred hišo obstal avtomobil...

Iz njega so poskakale črne postave gestapovcev in se pognale na dvorišče. Namerili so orožje na Tončeta in ga obstopili.

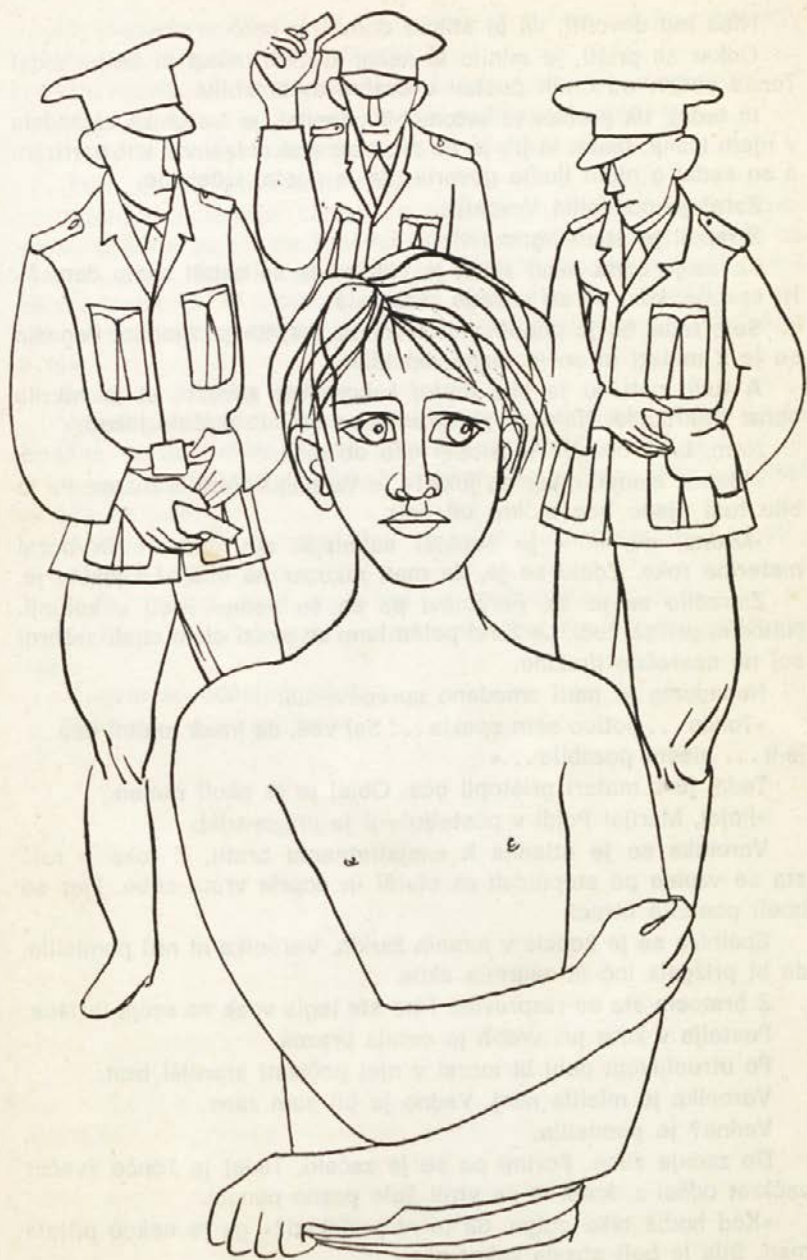
Fant je prebledel. Stal je med njimi moker in gol do pasu. Zastrmel se je vanje s svetlimi očmi in vprašal:

»Kaj hočete?«

Tedaj mu je eden, ki je znal slovensko, ukazal, naj se takoj obleče, ker mora z njimi na zaslišanje.

Tonče se je obrnil proti hiši. Vsa črna skupina se je pomaknila za njim.

»Hitro! Hitro!« je priganjal gestapovec.

Niso mu dovolili, da bi stisnil domačim roko v slovo.

Odkar so prišli, je minilo le nekaj kratkih minut in že je sedel Tonče obdan od črnih postav v črnem avtomobilu.

In tedaj, tik preden je avtomobil odpeljal, je Veronika zagledala v njem Ivana, fanta, ki jih je še pred meseci obiskoval kot partizan, a so sedaj o njem ljudje govorili, da je postal izdajalec.

Zato! je pomislila Veronika.

Strah ji je stisnil grlo.

Ko se je ozrla okoli sebe, je videla, da so ostali samo domači. Ni opazila, kdaj so se sosede razbežale.

Šele tedaj se je popolnoma zavedela, kaj se je zgodilo. Pognala se je k materi in se je tesno oklenila.

A tudi mati, ki je bila dotlej kakor brez zavesti, si je zakrila obraz in kriknila. Nato se je zgrudila na stol in pričela jokati.

Nem, brez besede je slonel oče ob mizi.

»Mama, mama, nikar ne jokaj!« je Veronika tolažila mater. Pa je bilo tudi njeno lice mokro od solz.

»Mama, ne, ne!« je šepetal najmlajši sin Franček in božal materine roke. Zdelo se je, da mati nikogar ne sliši. Le jokala je.

Zmračilo se je že, Ferjanovi pa so še vedno ždeli v kuhinji. Nihče ni prižgal luči. Le žarki polne lune so skozi okno sijali srebrni soj na nesrečno družino.

Nenadoma je mati zmedeno spregovorila:

»Tonče ... potico sem spekla ... Saj veš, da imaš rojstni dan ... je-li ... nisem pozabila ...«

Tedaj je k materi pristopil oče. Objel jo je okoli ramen.

»Pojdi, Marija! Pojdi v posteljo!« ji je prigovarjal.

Veronika se je stisnila k enajstletnemu bratu. Z roko v roki sta se vzpela po stopnicah za starši in odprla vrata sobe, kjer so imeli postelje otroci.

Spalnica se je kopala v luninih žarkih. Veronika ni niti pomislila, da bi prižgala luč in zagrnila okna.

Z bratcem sta se razpravila. Tiho sta legla vsak na svoje ležišče. Postelja v kotu pri vratih je ostala prazna.

Po utrudljivem delu bi moral v njej počivati starejši brat.

Veronika je mislila nanj. Vedno je bil sam zase.

Vedno? je pomislila.

Do zadnje zime. Pozimi pa se je začelo. Tedaj je Tonče zvečer večkrat odšel z doma in se vrnil šele pozno ponoči.

»Kod hodiš tako dolgo, da te ni pričakati?« ga je nekoč prijela mati. Bila je bolj stroga kakor oče.

»Z Martinom sem bil. Z mlinarjem iz doline,« ji je odgovoril.
»Le kaj si imata toliko povedati?«
»Eh, mama, saj ni vredno. Ti ne bi razumela,« jo je zavrnil.
»Kaj, jaz da ne bi razumela?« je rekla razočarano.
Tonče je molčal nekaj trenutkov, nato pa rekel:
»Prav, mama. Povedal ti bom.«

Veronika ni slišala, kaj so se pogovarjali, ker je mama zaprla vrata. Opazila pa je, da Tončeta po tistem niso več spraševali za njegova pota. Zgodilo se je, da so Ferjanovi pozno ponoči dobili obisk. Veronika in Franček takrat nista smela v kuhinjo, a je Veronika vendarle uganila, da prihajajo partizani. Dosti je že slišala o njih.

Sedaj so Tončeta zaprli ...

Veronika je vedela, da v zaporih jetnike streljajo. Videla je že strašne rdeče plakate, ki so oznanjali smrt slovenskih ljudi.

Bodo ustrelili tudi Tončeta? je pomislila z grozo v srcu. Misel je bila strašna.

Ne bodo ga, ne smejo, vrnil se bo, si je dopovedovala, dokler ji ni legel sen na oči.

Toda Tonče se drugi dan ni vrnil. In naslednji dan tudi ne.

Tretjega dne pa je gestapovski avto zopet obstal pred Ferjanovo hišo.

V njem so odpeljali očeta.

Rekli so: »Na zaslišanje ...«

RDEČI PLAKATI

Kar naprej je razlivalo sonce svojo žarečo toploto nad globeljo ob Boču. Čudovito lepi poletni dnevi so rdečili jabolka in napenjali grozdne jagode v vinogradih. Na travnikih in klancih je poganjala mlada otava.

V Ferjanovem domu pa je vladala črna žalost, kakor da ni zunaj rosnih jutrer in mehkih poletnih večerov. Dom je postal strašno prazen, odkar ni bilo več Tončeta in očeta.

Mati se skoraj ni več ganila iz spalnice. Ure in ure je poležavala, topo strmela predse ali pa se je dušila v solzah. H kosilu, zajtrku in večerji sploh ni več prihajala.

»Še konec jo bo od gladu,« je menila dekla Polona.

Prihajali so sosedje in pomagali Poloni opraviti pri živini, s katero je bil napolnjen Ferjanov veliki hlev.

Zaman je čakala mati moža in sina. Minevali so dnevi. Ferjanova dva pa se nista vrnila.

V nedeljo je šla Veronika k maši.

»Le pojdi sama! Ne počutim se dobro,« ji je rekla mati.

Stopala je torej sama po strmi cesti proti Pečici. Dospela je na vrh in že od daleč zagledala na uti ob trgovini velik rdeč plakat. Prejšnji dan je bila uta še prazna.

Temna slutnja ji je stisnila srce.

Sedaj izvem... je pomislila.

Pohitela je proti uti in obstala pred rdečim papirjem.

Brala je ime za imenom.

Nenadoma se je zgrabila za prsi. Bilo ji je, kakor da so se tla zazibala pod njo. V vrsti imen je zagledala očetovo in pod njim Tončetovo.

Datuma rojstva, bivališče, vse se je ujemalo.

Stemnilo se ji je pred očmi, potem pa so ji pričele po licih polzeti solze.

Že se je hotela obrniti in steči proti domu, toda korak ji je zastal. Saj ne more stopiti pred mater in ji odkriti strašno novico.

Kako naj ji pove?

Ljudje, ki so jo srečavali, so se ji molče izogibali. Vsi so jo poznali, a nihče ni pristopil k njej. Nihče ni zmožel prave besede, s katero bi se bil tisto jutro mogel približati bednemu dekletcu. Prebrali so rdeči plakat in novica se je širila od človeka do človeka.

Počasi je hodila domov, postavala je ob poti in najraje bi bila zbežala kdove kam. Kako naj pogleda materi v oči? Kako naj ji prikrije strašno vest, ki je sama ni mogla prenašati, novico, ki jo bo morala tudi mati prej ali slej izvedeti?

Čas pa je neusmiljeno tekel. Ko je srečala na pragu mater, je umaknila pogled.

»Kaj ti je, Veronika?«

Materi otrokova zbežanost ni ostala skrita.

»Nič, nič,« je rekla Veronika in zbežala v sadovnjak.

Oprezovala je, če bo kdo prišel k hiši, pa dolgo nikogar ni bilo. Šele proti poldnevu je zagledala cestarja iz doline, do brega očetovega znanca, ki je stopal čez dvorišče. Veroniko je spet obšel strah, stekla je iz sadovnjaka in za cestarjem stopila v hišo.

Znanec je posedal v kuhinji in zaman poizkušal govoriti o navadnih stvareh. Nemirno se je presedal in nazadnje rekel:

»Da, hudo te je zadelo, Marija. Pa kaj hočemo. Tu ne more nihče pomagati. Mrtvih ne obudiš.«

»Kaj praviš? Mrtvih? Kdo je mrtev?« je mati zastrmela vanj.

»Še nič ne veš? Saj je na plakatih, da so vaša dva ustrelili,« je govoril znanec.

Mati ga je gledala in oči so se ji razprle v grozi.

Veronika se je jokaje pognala iz kuhinje.

Sedaj je konec. Mama ve. Kako bo prenesla resnico?

Stekla je preko dvorišča k sosedovim in prosila soseda, naj pride k njim.

Mater sta našla v spalnici. Sosed je stopil k njej, a še preden je spregovoril, je mati zmajala z glavo in rekla:

»Pustite me! Pustite me samo!«

Sosed je okleval, nato se je obrnil in s tihim pozdravom odšel.

Mati mu ni odzdravila.

Tisti dan ni spregovorila nobene besede več.

MATERINO POSLAVLJANJE

V ponedeljek zjutraj je vstala mati nenavadno zgodaj. Veronika se je prebudila in stopila v njeno sobo. Začudila se je, ko je videla, da je mati praznično oblečena.

»Kam greš?« jo je vprašala.

»Pojdi z menoj!« je rekla mati.

»Kam, mama?«

»Veš, rada bi si ogledala našo vas.«

Deklica se je zdrznila. Pogledala je materi v obraz. Bil je bled, prepaden in neprespan. Toda njene oči so bile mirne.

»Vse mi pravi, da bodo prišli tudi po mene. Po nas. Pa bi rada še enkrat videla vas in domačijo. Mnogo lepih časov sem tu preživela.«

Hodili sta v breg proti vinogradu.

Mati je z roko segla v trtne liste.

»Lepa trgatev se obeta. Le kdo bo trgal? In kdo bo drugo leto obdeloval našo zemljo?« je glasno mislila.

»Toda mama...« je hotela ugovarjati deklica.

»Ne, ne. Le molči! Slutim, da mi ne bomo več tu. Odnali nas bodo,« je menila otožno.

Prišli sta vrh griča, do gozda.

»Tu sem bila vedno tako rada. Posebno prva leta, ko vas otrok še ni bilo,« je mati obstala in se spominjala. Zagledala se je v globel ob Boču. V svoj Lovnik. Budilo se je lepo poletno jutro. Domača hiša v globeli še ni bila obsijana s soncem. Toda vsi griči naokoli so se rosno lesketali v jutranjih sončnih žarkih.

Zavili sta na gozdno stezo in nato preko livade s položnimi njivami in med travnike, ki so ležali v globačah.

Tu in tam je mati postajala in obujala spomine. Na vsakem koščku domače zemlje se je kaj zgodilo.

»Da, Veronika. To je naš svet. Vidiš, to so naše njive. Dober kruh so nam dajale. Nikoli nam ga ni manjkalo. Komu bodo rodile odtlej?« je govorila.

»Pa bi pobegnili. Skrili bi se kam.«

»Kam, ljuba moja? Nihče nas ne bi sprejel pod streho. Nihče nas ne bi upal sprejeti, mislim reči. Tiste, ki bi nam morda lahko pokazali pravo pot iz nesreče, so zaprli, izgnali ali postrelili,« je otožno menila.

Zamislila se je in dejala:

»Tudi te strašne vojne bo nekoč konec. Jaz ne bom dočakala. Slutim, da ne.«

»Mama, ne govori tako!« jo je hotela prekiniti deklica.

A mati je povzela:

»Le poslušaj, kaj ti povem! Utegne se zgoditi, da boš rasla brez mene. Morda nas bodo ločili. Mene od tebe in Frančka. Toda kjerkoli boš, nikoli ne pozabi, da si bila tu doma. Ne pozabi, da sem te učila govoriti po naše.«

»Oh, le kako naj to pozabim?« jo je pogledala.

»Nekateri tudi pozabijo,« je rekla mati.

Počasi sta se vračali domov. Ko sta se vrnili, je tudi na njihovo hišo že sijalo sonce.

Naslednje jutro se je zbudila Veronika sveža in spočita. Oblekla se je in odhitela v kuhinjo, kjer je mati pravkar postavila zajtrk na mizo in nalivala Frančku mleko v skodelico.

Tisti hip je pred hišo obstal črn avtomobil in za njim dva pokrita kamiona.

»Mama, gestapovci!« je vzkliknila prestrašeno.

Tedaj so gestapovci že vdrli v kuhinjo.

»Sedite tu na klop! Da se nobeden ne gane!« je trdo ukazal gestapovec materi in otrokoma.

Otroka sta zatajevala ihtenje in se oklepala matere, gestapovci pa so se razkropili po hiši. S postelj so zvelkli posteljnino. Odnegli so mehke blazine in tople pernice. Spraznili so omare, kjer so bile zložene bele rjuhe. Odnegli so naročja prazničnih oblek in perila, ki je bilo zlikano v omarah. Celo štiri oblazinjene naslonjače so zvelkli na kamion.

Ko so spalnici v nadstropju dobro spraznili, so se lotili kuhinje.

S podstrešja so znosili prekajeno meso, slanino in klobase.

Dobre pol ure je trajalo ropanje. Mati ni jokala. Samo strmela je v njihovo početje in v čelo so se ji zarezale gube.

Ko niso našli nič več, je gestapovec trdo ukazal:

»Pojdimo!«

Otroka sta se stiskala k materi in šli so proti avtomobilom. Toda pred hišo so otroka s silo odtrgali od matere, njo pa pahnilo v avto.

Drugi gestapovec je medtem zaklenil in zapečatil hišna vrata.

Otroka sta se oklenila drug drugega in trepetala v zadrževanem ihtenju. Veronika se je ozrla proti avtomobilu in videla, kako si je mati pokrila obraz z dlanmi ter zdrsnila na sedež.

Nekaj trenutkov nato so avtomobili zahrumeli po cesti v dolino.

»Odpeljali so mamó,« je zajokala Veronika.

»Jo bodo ustrelili?« se je oglasil bratec.

»Molči, molči vendar,« je kriknila in kakor dež so ji lile solze po licih.

Ostala sta na cesti, pred zaprtimi domačimi vrati, in če bi ne bilo dobrih ljudi, bi ne vedela, kam pod streho.

V IZGNANSTVO

V Ferjanovem domu so zagospodarili tuji ljudje. Košato je hodila nova gospodinja okoli hiše. Zanja so vrata odklenili in odpečatili.

Ko jo je Veronika srečala, je šla ženska mimo nje, kakor da je ne vidi. A jo je dobro poznala. Njen mož pa se je ustavil.

»O, glej jo no! Saj to si vendar ti, Veronika. Vidiš, sedaj so pa nas priselili v vašo hišo. Pridi, pridi kdaj k nam!« je sladko govoril in upogibal visoko postavo.

»Ne bom. Ničesar nisem tam pozabila,« ga je zavrnila deklica in stekla v breg proti viničariji.

Veroniki je bilo hudo. Ničesar ni tam pozabila, res ne. Saj so ji vse vzeli. Očeta, mater, brata. Vse. Ona, Ferjanova, pa se mora tiskati pri viničarki, ki ju je s Frančkom iz usmiljenja vzela k sebi.

»Se ne bojiš, da bi še tebi kaj napravili zaradi naju?« je vprašala Veronika, ko je Tilčka ponudila, naj prideta k njej.

»Čemu naj se bojim? Saj vendar ne moreta ostati na cesti, ko so vama vrata doma zaklenili in zapečatili. Nekje morata živeti,« je menila viničarka.

Ko so neko jutro navsezgodaj zabobnali na vratih viničarije trdi udarci, se Veronika ni več prestrašila. Pričakovala jih je.

»Pojdi Tilčka! Odpri jim! Sedaj so prišli po naju,« je vedela. Svetlo upanje, da ju odpeljejo k materi, je vstalo v njej.

Slišala je gestapovca, ki je v veži spraševal Tilčko, če sta Ferjanova otroka pri njej. Potem je pripototal v sobo.

»Tako je opravita!« je ukazal.

Otroka sta se hitela oblačiti. Obstala sta pred njim.

»Vzemita s seboj vso obleko! Tudi odeje!«

»Ničesar nimava,« je rekla Veronika.

Kar sta imela, so pobrali, ko so odpeljali mater. To bi gestapovec moral vedeti. Saj je bil z njimi, ko so odnašali Ferjanovo imetje.

»Počakajta! Jaz vama bom dala odeje,« je ponudila Tilčka.

»Hitro! Hitro!« je priganjal gestapovec, kakor da mu gori streha nad glavo.

Tilčka je zavila v papir nekaj kruha in domačega sira.

»Vzemita, da ne bosta lačna na poti! Saj še zajtrkovala nista,« je rekla.

Veronika je s pogledom objela domačo globel. Zastrmela je v hišo, ki so jo pravkar obsijali prvi jutranji žarki. Žareč »zajček« z okna v nadstropju ji je za hip oslepil oči. Bilo je, kakor da ji je dom poslal svoj zadnji pozdrav.

Tiho je jokal Franček ob njej.

»Nikar ne jokaj! Saj greva vendar k mami,« ga je mirila Veronika.

Nasmehnil se ji je skozi solze.

Kamion se je zibal na ovinkih med kamnolomi. Visoke kamnite stene so se belile v soncu. Na desni je šumelo drevje Boča. Kmalu so zavozili skozi Poljčane in Peker. Prevozili so strmi klanec na Brežnici in zavili na cesto proti Mariboru. Tu so strpali izgnance na vlak in jih odpeljali proti Celju. Zastrazene so jih odpeljali na dvorišče velike šole. Veronika se je ozrla po obrazih in rekla Frančku:

»Pojdi, stopiva med ljudi! Mogoče najdeva mamo.«

Prerivala sta se v množici. Držala sta se za roke, da se ne izgubita. Iskala sta zaman. Matere ni bilo.

Po nekaj dneh, v sivem meglenem jutru, ki je naznanjalo konec poletnih dni, so privedli večjo skupino žensk.

Veronika se je vzpela na prste in pogled ji je begal med novodošlimi.

»Mama, mama!« je kriknila. Razprla je roke in planila med ženske.

»Mama, mama,« se je stiskal tudi Franček k materi.

Pričelo je deževati in ljudje so smeli v sobe.

Veronika je komaj verjela, da je resnično pri materi. Stiskala se je k njej in jo ogledovala. Zdela se ji je vsa drugačna. Upadla in neverjetno shujšana. Toda njene oči so bile dobre in lepe. Takšne, kot jih je vedno poznala.

Mati je držala oba v objemu. Sedeli so na tleh in drug drugemu pripovedovali, kaj vse so doživeli v tem času, ko so bili ločeni.

»Joj, le kako sem mogla pozabiti,« se je zasvetilo v materinih očeh. Odprla je aktovko in brskala po njej. Potegnila je na dan rezine črnega kruha in zavitek margarine.

Namazala je kruh z margarino in ponudila otrokoma.

»Ko sem pred nekaj dnevi zvedela, da sta tu, sem shranila vsak košček kruha, če je bilo le mogoče. Upala sem, da se bomo le še videli,« je pripovedovala mati.

Dan je mineval in Franček se je domislil:

»Večer bo kmalu. Sedaj bom moral tja, na ono stran, kjer so moški.«

»Kar tu ostani! Morda te ne bodo pogrešili,« je menila Veronika.

Kakor v tisti noči, ko je zvedela za moževo in sinovo smrt, je tudi sedaj mati ležala med obema otrokoma. Na trdih tleh so bili drug ob drugem v tesnem objemu. Nenadoma je rekla mati:

»Bojim se, da nas bodo zopet ločili. Morda za vedno.«

»Toda mama!« jo je hotela prekiniti Veronika.

»Slutim to. Ne pozabi, kaj sem ti govorila tisto jutro, ko sva hodili po naši zemlji! Franček vsega še ne more razumeti. Ti mu kdaj povej!«

Deklica je stiskala ustnice. Vedela je, da ju ima mati rada. Svoje ljubezni ni doma nikoli kazala. Le če je bil kateri od otrok bolan, ga je kdaj pa kdaj pobožala po laseh, ko se je sklanjala nad njegovo

posteljo. Sedaj pa so bili vsi njeni gibi polni ljubkovanja in Veronika se je čutila varno ob njej.

Zadremala je in v sanjah se je vrnila domov. Uživala je v srečnem miru, ki je bil razpet nad domačijo. Oče, mati in Tonče so bili doma. Ona pa se je podila s Frančkom okoli njih. Povsod je bilo samo veselje, kakor da so zbrisana s sveta vsa grenka doživetja, kot da jih nikoli ni bilo.

Oster glas jo je iztrgal iz lepih sanj:

»Aufstehen! Vstanite! Pokonci!«

Mencala si je oči. Začudeno je gledala okoli sebe, dokler ni končno doumela, kje je.

Okoli nje so vstajale ženske in otroci.

»Otroci ostanejo v sobi, drugi ven!« so ukazovali gestapovci.

Matere niso mogle zapustiti svojih otrok. Objemale so jih in stiskale k sebi. Gestapovci pa so bili neusmiljeni in so jim jih s silo trgali iz rok.

»Ne odhajaj, mama! Ne, ne!« je hlipala Veronika in se oklepala matere.

Mati ni mogla spregovoriti nobene besede. Stiskala je k sebi oba otroka in solze so lile po licih.

Tedaj je trda roka ločila tudi njo od otrok in jo pahnila proti izhodu. Pri vratih se je za hip ozrla in z neskončno žalostnim pogledom objela oba otroka.

FROHNLEITEN

Vlak je drvel mimo Maribora proti Gradcu.

Sprva so otroci še radovedno ogledovali svet, mimo katerega so se vozili. Nato so se naveličali. Postali so lačni in žejni. S seboj niso imeli niti skorjice kruha. Nihče jim ni ponudil kaplje vode. Manjši otroci so pričeli jokati.

Iz hiš, mimo katerih je drvel vlak, se je kadilo. Tam so živeli ljudje. Tam so pripravljale matere družinam kosilo. Za male izgnance ni kuhal nihče.

Na postajah, mimo katerih so se vozili, so videli otroci vodovodne pipe. Videli so ljudi, ki so na peronih praznili vrčke piva in limonade. Vlak pa je vozil naprej. Mimo vode.

Vozili so se preko mostov. Otroci so strmeli v valove in hrepeneli po vodi.

Na nekem polju so zagledali barake. Za ograjo so postavale ženske. Z rokami in robci so mahale otrokom, ki so se nagneti k oknom.

»Tam so naše mame!«

»Še malo, pa bomo pri njih!«

»Mama, mama, mama!«

Otroci so kričali in se prerivali.

Drobna deklica ob Veroniki se je obesila na okno.

»Tam je moja mama. Skočim in že bom pri njej.«

»Nikar, ubila bi se,« je kriknila Veronika in potegnila deklico k sebi.

Barake so ostale za njimi. Vlak se ni ustavil in je drvel tudi mimo prve postaje.

Peljali so se skozi veliko mesto. Nekateri so vedeli, da je to Gradec.

Nihče se ni čudil mestu. Nihče ni občudoval visokih hiš. Otroci so bili otopeli, lačni, žejni in utrujeni.

Nekaj postaj onkraj Gradca se je vlak ustavil.

Otroci so morali izstopiti. Razživelci so se. V njih je vstalo upanje, da jih tam, kamor bodo prišli, čakajo matere.

Stopati so morali v vrsti. Ob njih so šli oboroženi stražarji.

V ograji so bila široka odprta velika vrata. Dvorišče je bilo prazno. Na njem je stala vrsta barak.

Nekaj sto src se je stisnilo v bolečem razočaranju.

»Kje so naše matere?«

»Obljubili so nam, da gremo k njim.«

»Mama, mama, mama!«

Otroci so pričeli kričati in jokati.

Nekateri so se obrnili proti ograji. Proti vratom. Hoteli so pobegniti. Toda velika vrata so bila zaprta. Mrk, oborožen stražar je stal ob njih.

Iz neke barake je prihitel visok, širokopleč možak, oblečen v uniformo.

Rjoveč je zahteval mir in tišino.

Ob njegovem rjoenju je ledenela kri v žilah otrok in zamrlo kričanje na njihovih ustnicah.

Na dvorišče so prišli stražarji.

Zbirali so otroke in jih vodili v barake.

»Lagali so nam v Celju, grdo lagali,« je vzdihnila Veronika, ko je sedla na svoje ležišče.

»Niso lagali prvič, niti zadnjič,« je trpko rekla deklica ob njej. Končno so jih poklicali k večerji.

Dobili so grenko črno kavo in zajemalko nekakšne krompirjeve omake. Nihče izmed petsto otrok ni šel sit iz jedilnice. Saj vse od jutra niso nič jedli.

Kmalu nato je legel na taborišče mir. Utrujeni otroci so zaspali. V težkem, globokem snu jim je minevala prva noč v tujini.

Prvi noči so sledili dnevi in tedni, napolnjeni z dolgočasjem.

Vodja taborišča ni posebno skrbel za svoje varovance. Zahteval je le, da je bilo taborišče snažno. Barake so morale biti čiste, postelje urejene, na dvorišču ni smela ležati niti drobna smet ali košček papirja.

Večja dekleta so videla, da mlajši otroci ne znajo urediti ležišč, zato so jim pomagale pri postiljanju. Tudi česale so jih in skrbele, da so bili umiti.

Otroci pa so bili lačni. Na to vodja taborišča gotovo ni mislil.

Hrana je postajala vedno slabša. Tudi vedno manj je je bilo.

Veronika je prvič v življenju okusila lakoto. Hrepeneče je mislila na dom, kjer je v vinogradu dozorevalo grozdje in sadje v sadovnjaku. Tudi na kruh, na dobri kruh, ki ga je pekla mati, je mislila.

Kruh!

Otroci v Frohnleithnu so sanjali o kruhu. Kruha pa je bilo tako silno malo.

Po nekaj tednih življenja v taborišču so smeli pisati svojcem v domovino. Dovoljeno jim je bilo tudi, da sprejemajo obiske.

Veronika in Franček sta pričakovala strica.

»O, da bi prinesel kaj jesti!« je želel deček.

Nekega dne je stric res prišel.

Otroka sta ga ob svidenju skoraj podrla, tako sta se zagnala vanj.

»Uboga, kako sta shujšala!« ju je pomiloval. Pet tednov stradanja je v njuna obraza vtisnilo vidno sled.

Novic z njenega doma jima stric ni vedel povedati. A povedal jima je, da je mati v taborišču v Auschwitzu.

»Takoj ko sem dobil vajino pošto, sem ji sporočil, kje sta. Zelo je za vaju v skrbeh!«

Iskra sreče je prešinila Veroniko:

Mati še živi!

Obisk je smel trajati le deset minut. Stražar ob njih je pogledoval na ročno uro.

Stric se je moral posloviti.

»Prinesel sem nekaj za vaju, a sem moral oddati. Stražar je dejal, da morajo biti zavitki pregledani. Nekaj obleke je in nekaj hrane. To pač, kar imamo doma: kruh, sadje, nekaj zaseke in mesa,« je govoril, ko se je poslavljaj. Tako malo so si povedali!

Z očmi, polnimi solz, sta gledala otroka za njim. Zavitka, ki ju je prinesel stric, sta dobila šele naslednji dan. Res je bilo nekaj obleke in perila. Bil je tudi kruh in sadje. O masti in mesu ni bilo sledu.

Tudi drugim otrokom je iz zavitkov, ki so jih prejemale od svojcev, marsikaj izginilo.

»Teta mi je prav gotovo pripravila pecivo. Med sadjem je bilo nekaj sladkih drobtin,« je rekla Trezika, ki je imela ležišče poleg Veronikinega. Bila je mlajša, a z živahno deklico se je Veronika rada pogovarjala.

Tudi Trezikina mati je bila v Auschwitzu.

»Kdove če se poznata?« je zamišljeno rekla Trezika.

»Četudi se poznata, prav gotovo ne vesta, da se pozna midve,« je menila Veronika.

Deklici sta se zasanjali v bodočnost. Trezika se je veselila srečanja z materjo in očetom, ki se bo prav gotovo vrnil živ in zdrav iz gozdov, kamor je odšel. Veroniki je postalo težko. Saj se svidenja z očetom in starejšim bratom ni mogla veseliti. Nikoli več se ne bosta vrnila.

Toda mama živi. Kakšna sreča!

Odkar so otroci dobivali sporočila in vsaj nekaj hrane od doma, so postali živahnejši. Kdaj pa kdaj so se dečki zapodili za žogami, deklice pa so se zamotile z dekliskimi igrami.

Najmlajši otročički so brodili v pesku na dvorišču. Zanje je skrbelo nekaj nadutih Nemk.

Dan se je začel s telovadbo. Niso telovadili radi; morali so. Jutra so bila že hladna. Korakanje in počepanje in tek jih niso dodobra ogreli. Vsako jutro so bili vedno znova veseli, ko je bilo telovadbe konec.

Nekega dne so dobili ukaz, da morajo temeljito pospraviti barake in dvorišče.

Vodja taborišča je hodil med njimi in jih opazoval. Gorje, če je našel kje tako, kakor po njegovem ne bi smelo biti!

Nato so morali pospraviti tudi skromno imetje v culice ali male kovčke.

»Le kaj nameravajo z nami? Najbrž nas bodo poslali kam drugam?« so ugibali otroci.

Dve uri kasneje je vrsta mladih taboriščnikov med mrko stražo zapuščala taborišče Frohnleiten...

Pričelo se je potovanje, na las podobno tistemu pred šestimi tedni. Tudi sedaj sta jih spremljala glad in žeja. Le upanja, da gredo k materam, niso imeli več.

Sicer jim pa svidenja z materami sedaj nihče ni obetal.

Štiriindvajset ur so drdrala kolesa vlaka pod njimi.

Sestradaní in utrujeni so se zgnetli na postaji, kjer so izstopili.

Na tabli so prebrali napis:

»Eisenstein.«

Kmalu nato je vrsta otrok počasi stopala proti novemu bivališču.

Pot se je vlekla in najmlajši so pričeli omahovati. Nemške varuške so jih dajale večjim otrokom, da bi jih nosili, kajti same so hotele hoditi udobno.

Veronika je dobila kako leto dni starega fantička. Malček ji je ovil ročice okoli vratu in se tesno stisnil k njej. Smilil se ji je. Vedela je, da bi se moral takole stiskati k svoji materi. Bil je premajhen, da bi ji povedal, če mater sploh še ima.

»Moj, moj,« ga je ljubkovala in stiskala kodrasto glavico k licu. Imel je nenavadno ljubek obrazek, iz katerega so jo pogledovale otožne oči.

Pot se je dvigala v klanec. Veroniko so začele boleti roke in noge. Začela je zaostajati.

»Daj malega meni!« je rekla Trezika.

Nosili sta ga izmenoma vso dolgo pot v strmino.

Šele ko so obstali pred obširnim poslopjem, jima je nemško dekle odvzelo otroka.

»Komm, Beni!« mu je reklo.

»Beni mu je ime,« sta se spogledali deklici.

Vstopili sta v prostorno vežo velike hiše.

EISENSTEIN

V hiši, kjer so dobili prebivališče mladi izgnanci, je bil nekoč hotel. Pred vojno so hodili sem le bogati ljudje na oddih in zabavo.

Okoli poslopja se je širil park, poln okrasnega drevja in cvetnih grmov. Ob stezicah, posutih z drobnim peskom, je bilo mnogo vrtnih klopi. Toda cvetne grede je preraščal plevel. Že dolgo jih ni negovala vrtnarjeva roka.

Najbolj všeč je bilo otrokom malo jezero, ki se je na eni strani bleščalo med hišo in smrekovim gozdom.

Kadar so bili dnevi topli, so se smeli otroci v jezeru celo kopati.

»Tu je kar lepo. Ko bi bilo le hrane več,« je nekega dne takoj po kosilu rekla Veronika Treziki.

»Skoraj ni videti, da smo v taborišču. Tudi stražarjev je mnogo manj, kot jih je bilo v Frohnleitnu. Celo ograje ni nobene,« se je nasmehnila Trezika.

Taborišče res ni bilo ograjeno. A že prvi dan so dobili otroci ukaz, da ne smejo napraviti niti koraka iz parka. Pohajanje v gozd je bilo najstrožje prepovedano.

Kljub prepovedi pa so skupinice otrok uhajale v gozd. Tudi Trezika in Veronika sta bili z njimi. Ko so se podili med drevjem, so naleteli na borovnice, drobne gozdne jagode in črne robidnice.

»Čudno, kako pozno dozorevajo,« so menili. A niso dolgo razmišljali o tem. Hlastno so trgali drobne plodove in hiteli so zobati. Vsaj malce so udušili lakoto, ki je neprestano glodala v njih.

Veronika je spravila v žep pest robidnic. Za malega Benija jih je spravila. Ko so se vrnili v taborišče, je poiskala malčka na dvorišču. Bil je med večjimi otroki, kjer je pravkar poizkušal prve korake. Vzela ga je na roke in ga odnesla na klopico v park. Robidnico za robidnico mu je dajala v usta.

»Am, am, am,« je Beni še želel, ko je robidnic zmanjkalo.

»Ni, ni več, ni, ni,« mu je dopovedovala in kazala prazen žep.

Vse naslednje dni je dobival mali Beni svoj del. Veroniki se je otrok močno priljubil. Rada se je mudila z njim. Učila ga je hoditi in govoriti. Jemala ga je na roke. Ljubkovalno je stiskal kodrolaso glavico k licu.

Nekega dne, ko je sedela z njim v travi, je nenadoma začebljajal:

»Moj, moj, moj.«

Stisnila ga je k sebi in mu poljubila bleda lička.

»Joj, Beni! Sedaj bi te morala slišati tvoja mama. Njej bi moral povedati ta: Moj, moj, moj. Kako vesela bi bila!«

»Mama! Moj, moj, moj,« je čebljajal otrok in živahno mahal z ročicami.

»Kako sva midva uboga. Oba. Ti in jaz. Tako majhen si še. Tako zelo bi potreboval mamico. Tudi jaz bi jo potrebovala,« je šepetala bolj sebi kakor otroku v naročju.

Marsikdaj je bila z njima tudi Trezika. Obema je mali pripravil mnogo lepih trenutkov s svojim čebljanjem in živahnostjo. Kar žal jima je bilo, da sta ga morali zvečer oddajati negovalki, ki ga je odnašala v sobo najmlajših.

»Joj, kako rada bi imela Benija pri sebi v postelji. Ljubkovala bi ga, dokler ne bi oba zaspala,« je rekla neki večer Veronika, ko se je spravljala v posteljo.

»To si prav gotovo želi tudi njegova mama. Gotovo misli vse dni in noči nanj,« je menila Trezika.

»Če še živi . . . ?« je razprla Veronika ustnice.

»Da, če sploh še živi,« je vzdihnila tudi Trezika.

Takoj nato so bile misli obeh deklic pri njunih materah. Iskale so jih za ograjo daljnega taborišča. Nobene pošte ni bilo od tam. Dopisovanje iz taborišča v taborišče je bilo prepovedano.

Le v sanjah so se kdaj pa kdaj srečevali. Sanj jim niso znali prepovedati.

Nekega meglenega jesenskega dne je skupina otrok zablodila daleč v gozd. Jagod in borovnic je zmanjkalo. Črne robidnice pa so v jesenskem hladu prenehale zoreti. Drobcene, zakrnele in zelene niso bile uporabne.

Nekaj dečkov se je oddaljilo od drugih. Ko so se vrnili, so imeli natrpane žepe in nabrekle srajce nad pasovi.

»Kaj nosite?«

»Imate jabolka?«

Otroške oči so zažarele v veselem pričakovanju.

Iz žepov in izza srajc so dečki jemali krompir.

»Krompir! Bomo jedli surovega?«

Otroci so bili razočarani.

»Počakajte do jutri!« so se pomenljivo nasmihali dečki in zložili krompir na kup h grmu.

»Do jutri bo kuhan, je-lite? Ne, ne verjamemo v čudeže,« so se grenko posmehnile deklice.

Toda naslednji dan, ko so otroci zopet odšli v gozd, je neki deček izvlekel iz žepa škatlico vžigalic. Povedal je, da jih je zmaknil v kuhinji, ko je nosil drva.

»Pekli bomo krompir!« so se razveselili otroci.

V grapo so nanosili suho dračje. Zanetili so ogenj.

»Ne smemo napraviti velikega ognja. Opazili bi dim,« so vedeli.

Kmalu je bila pripravljena žerjavica. Vanjo so zagreblji krompirjeve gomolje.

Poželjivo so strmeli v žerjavico, dokler se jim ni zazdelo, da je krompir pečen.

»Kako je to dobro!«

»Kako diši!«

Teknilo jim je, čeprav so bili nekateri krompirčki preveč, drugi pa premalo pečeni.

Dan za dnem so otroci odhajali v gozd. In dan za dnem je Veronika malemu Beniju prinašala po dva krompirja. Prav na skrivaj ga je hranila z njim.

Nekega dne, ko so trkljali v rokah vroče krompirčke, je nena doma stal med njimi vodja taborišča. Je že nekako zvedel za njihovo početje.

Bil je besen. Teptal je s škornji po žerjavici in delil udarce, kamor je dosegel.

Psoval je in preklinjal.

»Warum haben sie das gemacht?«* je vpraševal vedno iznova.

Otroci so molčali in se mu plašno umikali.

Nato se je opogumil eden izmed dečkov, ki je znal nemško še z doma, in rekel:

»Wir sind hungrig. Wir sind immer so hungrig.«**

Tedaj je vodja taborišča prenehal besneti. Zelo strogo, vendar mirno jim je pojasnjeval, kakšno nesrečo bi bili lahko povzročili z ognjem v gozdu.

Krompirja ni omenil...

Kakor čreda preplašenih ovac so se vračali otroci v taborišče. Bali so se kazni.

* »Zakaj ste to napravili?«

** »Lačni smo. Zmerom smo tako lačni.«

Dobili so tri dni hišnega zapora. Kazen se jim je zdela težka, posebno še zato, ker so bili dnevi lepi.

Veronika je gledala skozi okno na dvorišče. Beni se je igral med otroki. Vedela je, da mu ne bo mogla dati nič več. Jagode in borovnice so minile. S krompirjem pa je bilo tudi konec.

»Danes sem bil v gozdu. Prav do krompirjeve njive sem šel,« je nekega dne povedal Franček.

»Nikar! Tepen boš, če te zalotijo,« se je ustrašila Veronika.

»Ah, saj ne bom hodil več. Krompir je izkopan,« je rekel.

»Sedaj je izkopan tudi naš krompir. Tam doma,« je menila Veronika.

»O, koliko sem ga zmetal spomladi mami pod motiko, ko ga je sadila,« se je spomnil.

Veronikine misli so pohitele domov. Tja, kjer so na njihovi zemlji pripravili pridelke tuji ljudje. Na njivah, ki sta jih preorala oče in Tonče. Na njivah, ki jih je tudi ona pomagala obdelovati.

Zazdelo se ji je, da so vse to delo opravljali nekoč v davni preteklosti, ki se je komaj še spominja.

Kdove kako dolg bo čas, preden se bo zopet vrnila v svoj Lovnik ob Boču? Saj nekoč bo tisti čas vendar prišel, ker mora priti!

V taborišču se je šušljalo, da je iz Frohnleitna pobegnilo nekaj mladih izgnancev.

Veronika ni docela verjela govoricam, a o beguncih je vendarle mnogo razmišljala.

Nekoč je rekla Treziki:

»Kaj če bi pobegnili? Izmuznemo se v gozd in se napotimo proti Sloveniji.«

Trezika je zmajala z glavo.

»Ne bi nam uspelo. Prej ko slej bi morali k ljudem po hrano. Mar misliš, da bi nas sprejeli z odprtimi rokami? Vsi že ne! Tudi nemško ne znamo. Samo usta bi odpirli pa bi vsakdo vedel, kako je z nami. Lahko si misliš, kaj bi bilo, ko bi nas privlekli nazaj.«

Veronika je sklonila glavo. Prijateljica je imela prav. Ni ji mogla oporekati. A vendar je pripomnila:

»Oni so pa zmogli?«

»Da. Zmogli so. Toda bili so starejši, kakor sva medve. Razen tega pa je bilo v Slovenijo od tam mnogo bliže,« je rekla Trezika.

»O, pa bi le bila tako rada doma!« je vzdihnila Veronika.

»Saj jaz tudi. Verjemi, da bo tudi čas, ko se bomo vrnili domov, nekoč prišel.«

»Najbrž res,« je menila Veronika. »Toda kdaj bo to?«

»Da, kdaj? A dokler živimo, moramo upati. Moja mama je to mnogokrat govorila,« se je spomnila Trezika.

Pogreznili sta se vsaka v svoje misli. A obe sta mislili na dom in hrepeneli, da se vrneta tja.

Toda pot mladih izgnancev ni vodila nazaj. Vodila je naprej, še dalje od doma.

Nekega dne je rekel vodja taborišča:

»Spravite v red svoje stvari! Jutri greste drugam.«

Otroci so se spogledali. Nič radi niso šli drugam. Priljubil se jim je ta kraj ob češki meji. Res niso imeli tu nobenih posebnih ugodnosti. A bilo je vsaj znosno. Vodja taborišča jim sicer ni izkazoval dobrot ali ljubeznivosti, a tudi surov ni bil z njimi. Posebno pa jim je ugajalo, ker jih niso neprestano zasledovale oči stražarjev kakor v prejšnjem taborišču.

»Nič rada ne grem od tu,« je rekla Veronika Treziki in nevoljno vezala svojo culico.

»Ko nas pa nihče ne vpraša, če gremo radi ali ne,« je menila prijateljica.

»Ko bi vsaj vedeli, kako bo tam, kamor pridemo,« je glasno menila Veronika.

»Oh, to bomo še prezgodaj spoznali. Toda nekoč bo teh selitev na ukaz tudi konec. Nekoč se bomo selili domov. Domov!«

SELINGENPORTEN

Lačni, žejni in brezmejno utrujeni so dospeli na cilj. Potovanje, dolgo dva dni in dve noči, je bilo za njimi.

Mirno so morali stati na dvorišču. Vodja taborišča Selingenporten jim je pripravil sprejemni govor.

Velik, širokopleč in oblečen v gestapovsko črnino je stal pred njimi. Govoril jim je o dolžnostih, ki jih bodo imeli. O pravicah ni govoril ...

»Kruh boste zaslužili s poštenim delom. Nihče ne bo jedel zastonj,« je poudarjal.

Večina otrok ni razumela vsega, kar je govoril. A že ob poslušanju njegovega glasu jih je mrazilo.

Veronika ga je gledala. Gestapovska obleka je vzbujala v njej strah. Saj je bilo vse, kar so njej in njenim gestapovci dotlej storili, le hudo ...

Kasneje je že v polsnu ugotovila, da Trezike ni v njeni sobi. Zdelo jo je kakor neprijetne sanje, ki se dotaknejo človekove podzavesti, a je preutrujen, da bi o njih razmišljal.

Bežno se je spomnila, da je vendar videla, ko je vodja taborišča povedel prijateljico v drugo spalnico. Pomislila je le še, da jo bo pogrešala, takoj nato je zaspala.

V sen je planilo rožljanje zvonca. Zdelo se ji je, da je pravkar šele zaspala.

Tudi druge deklice so se začudeno vpraševale, čemu zvoni. Mencale so si oči. Nekatere so vlekle odejo preko glave. Niso se še naspale.

Zunaj je bilo že jutro.

Vrata so se sunkovito odprla. Med njimi je obstal vodja taborišča. Rohnel je v preplašene deklice. Njegovih besed niso razumele, a vedele so, da je treba vstati.

Poskakale so iz postelj in se hitele opravljati. Kričeč glas vodje taborišča je v drugih sobah budil otroke.

Sledila je telovadba. Nato so dobili zajtrk. Nihče ni šel sit iz jedilnice ...

Po zajtrku je vodja taborišča odredil delo.

Dekleta je čakalo delo v pralnici, kuhinji in šivalnici. Nekaterim je bilo namenjeno čiščenje hodnikov in dvorišča. Tu so morali pomagati tudi dečki.

Nekatere večje fante je čakalo delo v tovarni zunaj taborišča. Nobeden izmed njih še ni imel osemnajst let ...

Takoj so ugotovili, da bi bilo dela dovolj za odrasle ljudi. Le kako bodo vse to zmogli oni. Otroci so še. Slabotni so, ker so vedno lačni.

V sobi, kjer je spalo deset deklic, je bila Veronika najstarejša. Odgovarjala je za red v spalnici.

Vsako jutro okoli devete ure je vodja taborišča pregledoval spalnice. In vsako jutro znova se ga je bala. Ob njegovem pozdravu je morala iztegniti roko v hitlerjevski pozdrav. Nato je morala javiti, da je v sobi šestindvajset vse v redu.

A gorje, če v sobi ni bilo tako, kakor je hotel imeti. Tedaj je morala vse postelje spravljati še enkrat, ali pa tla ponovno poribati. Zjutraj so to delo opravljala vsa dekleta.

Do enajstih je moral biti zglajen še ves dolgi hodnik v njenem nadstropju. To je bilo njeno delo . . .

Vsako jutro znova si je oddahnila, ko se je gestapovec oddaljil od vrat njihove spalnice.

Od enajstih do opoldne je bil odmor. Smeli bi se igrati. Dečki so imeli celo nogometno žogo. Toda volje za igro niso imeli. Mirno so pohajali po dvorišču. In v mislih so imeli ukaz:

»Nobenega divjanja! Nobenega hrupa!«

Nekoč je Veronika na dvorišču slišala nekaj dečkov, ki so strahotno preklinjali.

»Kako vendar govorite?« se je zgrozila.

»Ha, prekleli jih bomo. Njih in vse, kar je njihovo.«

»Njihove domove. Njihova taborišča.«

»Če bi naša kletev ubijala! Že davno bi jih ne bilo več.«

Zmajala je z glavo in molčala.

Zagledala se je v debele zidove. Tu je bil nekoč samostan. Nekoč je bila med temi zidovi in pod krošnjami prastarih dreves na dvorišču doma molitev. Sedaj med temi zidovi preklinjajo otroci. Preklinjajo, ker so lačni, ker so tako brez moči. Ker so tako silno bedni . . .

Grenko se je nasmehnila, ko je pomislila, da bi preklinjala tudi sama, če bi kletev pomagala.

Zagledala se je v najmlajše slovenske otroke. Tu so malčke varovale le nemške negovalke. Imenovali so jih sestre Rdečega križa.

Večji otroci se najmlajšim niso smeli približati. Veronika ni nič več smela ljubkovati malega Benija.

»Tako zelo ga pogrešam,« je nekoč, ko sta bili v odmoru na dvorišču, rekla Treziki.

»O, jaz vem, zakaj ne smemo k malim,« je pokimovala Trezika in nadaljevala: »Vidiš, otroci pričenjajo govoriti. Od nas bi se naučili slovensko. Oni pa hočejo iz njih napraviti Nemce. Verjemi, da se ne motim.«

»Sem že mislila na to. Saj tudi mi ne smemo slovensko govoriti,« je menila.

»To cigansko, banditsko govorico morate pozabiti. Prevzgojili vas bomo v poštene nemške ljudi. Zato se morate naučiti govoriti nemško. Strogo bo kaznovan vsak, kogar zalotimo, da bo govoril drugače, kakor je ukazano,« je vodja taborišča ponavljal vedno iznova.

Ob njegovih besedah se je Veronikinega srca vedno iznova dotaknil rahel spomin:

»...in nikoli ne pozabi, Veronika, da sem te učila govoriti po naše...«

Veronika je v mislih obljubljal materi, da ne bo njenega naročila nikoli pozabila.

Malo je bilo otrok, ki so poznali nemščino že od doma. Od njih so se drugi naučili nekaj nemških besed. Bilo je zdaleč premalo, da bi se lahko pogovarjali. Zato so skrbno pazili, da so molčali, če je bil v bližini vodja taborišča ali kdo od Nemcev. Posebno rade so tožarile sestre Rdečega križa. Seveda je tožarjenju sledila kazen. In lahko je bil zadovoljen, kdor je odnesel le nekaj klofut.

Postalo je mrzlo. Zapadel je sneg in pihal je oster veter. Vsakdanja telovadba je postala najbolj osovražen čas dneva. Otroci so drhteli v mrazu. Tresli so se, ko so med korakanjem morali prepevati nemške pesmi. Nato so morali tudi po tridesetkrat leči na tla in zopet vstati, dvorišče pa je bilo preplavljeno s steptano sneženo brozgo ali prekrito z ledeno skorjo.

Ko so bili otroci pregnani z domov, je bilo poletje. Le malokateri je kasneje dobil od svojcev topla oblačila. Večinoma so bili brez zimske obutve, toplega perila in nogavic.

Deklice v pisanih oblekah in dečki v kratkih hlačah so bili v snegu in mrazu kaj nenavadna prikazen.

Pisma, ki so jih smeli pisati svojcem, je pregledoval vodja taborišča. Sporočati so smeli le, da so zdravi, da jim je dobro in da so zadovoljni.

Nekateri pa so vendarle napisali pismo, v katerem so opisali resnično življenje v taborišču. Fantje, ki so hodili na delo v tovarno, so ta pisma iztihotapili iz taborišča in jih spravili v poštno nabiralnike.

»Joj, joj, tako se bojim, kaj bo! Napisala sem pismo teti. Hitela sem, da bi ga dala nekemu fantu. Pismo pa se mi je nekje izmuznilo izza obleke. Nisem ga našla več,« je povedala Veroniki nekega dne Elka, ki je spala z njo v isti sobi.

»Menda ga vendar ne bo dobil v roke vodja taborišča?« se je ustrašila Veronika.

»Oh, nikar! Saj sem pisala o vsem, kar doživljamo. O hrani, ki je neslana in nezabeljena. O trpljenju, ki ga doživljamo pri telovadbi, sem pisala. In o vodji taborišča, ki je surov, brezsrčen in hudoben. Joj, kaj bo!« je tarnala deklica.

»Morda je našel pismo kdo od naših. Uničil ga je, če ga že ni mogel oddati kateremu od fantov,« jo je tolažila Veronika in odšla po svojih opravkih.

V hlastni naglici, s katero je opravljala Veronika svoje delo, je pozabila na Elko in njeno pismo.

Zvečer, ko so se že spravljali v postelje, jih je vodja taborišča poklical na hodnik k apelu.

»Kaj nam hoče sedaj?«

»Čemu nas kliče?«

Tih šepet je šel med otroki. In temna slutnja, da jih ne čaka nič dobrega. Še bolj so se zbalí, ko so zagledali grozeč izraz gestapovčevega obraza.

Njegov pogled je iskal med njimi. Iskal je žrtev. Ustavil se je na Elki.

Veronika je pomislila na njeno pismo.

Tedaj pa je že vodja taborišča s stegnjenim kazalcem pomignil Elki. Temno je pozval.

»Komm! Komm doch zu mir!«*

Plašno se je pomikala deklica proti njemu. Ko je obstala tik pred njim, je vzblesnel.

»Ti! Ti izmeček pišeš takšna pisma,« je rjul in ji mahal pred obrazom z listom papirja.

»Ti si drzneš kaj takšnega?«

Elka je drhtela in molče strmela vanj.

Nenadoma je zamahnil. Prvič, drugič, petič... Še in še je z obrnjeno dlanjo bil v dekličin obraz.

»Jaz ti pokažem gestapovsko svinjo. Ti, ti...!«

Psoval je, preklinjal in rjul, kot da je pobesnel.

Po Elkinih licih so pričeli polzeti curki krvi. Gestapovčev pečatni prstan ji je tisti večer vtisnil za vse življenje znamenja v obraz.

Elka ni jokala, ni vpila. Le kakor tepena žival je zastokala ob vsakem udarcu. Med kri na licih so se mešale solze.

Podivjancu se je zazdelo dovolj kazni. Zgrabil je deklico za ramena, jo obrnil in jo s krepko brco okovanega škornja pahnil v gručo otrok.

»Tako. Videli ste, da znam kaznovati. Enako in še slabše se bo godilo vsakemu, o katerem zvem, da pisari o življenju v taborišču. Marš!«

Molče so se porazgubili otroci v sobe. V marsikaterih očeh so blestele solze sočutja.

* »Pridil Pridi no k meni!«

Veronika je objela omahujočo Elko. Odvedla jo je do njene postelje. Šele ko je legla, je začela zares jokati. Zarila je glavo v vzglavje, da je udušila krike, ki so ji silili na ustnice.

»Ne jokaj, Elka! Nikar ne jokaj! Prenehalo bo boleti,« jo je tolažila. Rada bi ji bila pomagala, a ničesar ni imela, da bi nesrečnici vsaj malo utešila bolečino.

Sedla je k njej na rob postelje. Božala ji je lase in ji prigovarjala kakor malemu otroku.

Končno se je Elka nekoliko umirila.

»Si pisala nemško?« je tedaj vprašala Tinka iz sosednje postelje.

»Ah, ne,« je rekla Elka.

»Kdo mu je le prevedel pismo?« je zanimalo deklice.

Veronika je pomislila na družino iz Brežic. Svojo sobo imajo v zgornjem nadstropju. Vedno se prilizujejo vodji taborišča. Ne godi se jim ravno slabo. Le zakaj so jih poslali sem, kjer so sicer sami mladi izgnanci?

»Oh, saj je tako hudo, ker ne smemo pisati svojcem, kako nam je tu,« je šepetala Anka iz postelje v kotu.

»Da, prav zato sem hotela teti vsaj enkrat sporočiti resnico,« je rekla Elka.

»Pa se je tako žalostno končalo,« je dahnil tih dekliški glas.

»Potrpi Elka! Nekoč boš teti lahko povedala o vsem, kar doživljamo. Boš videla, da bo prišel tisti čas,« je rekla Veronika.

Kakor otroku ji je Veronika popravila odejo. Nato je legla v svojo posteljo. A še dolgo ni mogla zaspati. Dogodek na hodniku ji je vedno iznova v vseh podrobnostih vstajal pred očmi.

Pri jutranjem obhodu ji je vodja taborišča dejal:

»Najstarejša si v tej sobi. Odgovarjaš za vse, kar se tu dogaja. Torej moraš biti tudi ti kaznovana. Čistila boš stranišča. En teden. Ona predrznica naj ti pomaga. Vsej sobi pa je štirinajst dni prepovedano pošiljanje in prejemanje pošte. Razumela?«

»Da. Razumela sem,« je rekla.

Trdno mu je gledala v oči. To je zahteval, če je s kom govoril.

Je opazil lesk sovraštva v svetlih očeh? Morda ga ni. Sunkovito se je obrnil in odvihral naprej.

Čiščenje stranišč! Najtežje delo, kar ga je bilo v taborišču. Delo, ki so ga opravljali vedno tisti, ki so bili kaznovani.

Večer za večerom je šlo Veroniki na bruhanje, preden je očistila vsaj največjo nesnago. A nikoli ni niti z besedo poočitela Elki, ki je delala z njo.

Obe sta prezebali. Bilo je mrzlo. Voda, s katero sta umivali in ribali, je bila ledena.

»Še ti moraš trpeti zaradi mene,« je nekega večera menila Elka.

Veronika se je ozrla v njen obraz. Bil je prekrit s hrastami, ki so nastale na ranjeni koži. Ne, res ji ni mogla reči pikre besede.

»Kaj moreš za to? Vse mine, pa bo minil še ta teden. A zapomnili si ga bova, kajne Elka?«

»Pa še kako! Nikoli jim ničesar, kar nam storijo, ne bom pozabila. Sovražim jih, preklete! Kako jih sovražim!«

»Mi vsi jih sovražimo. Enako in še bolj kakor oni nas,« je rekla Veronika.

Zdelo se jima je, da teden nima konca. V posteljo sta odhajali ob enajstih ali še kasneje. Soba je bila ledeno mrzla. Mala železna pečica, ki je zvečer oddajala skromno toploto, se je že davno ohladila.

Veronika je pod tenko odejo krčila kolena skoro do brade, da ji je postalo vsaj malo toplo. Ni smela pomisliti na pernico, s katero se je doma tako toplo pokrivala. Tedaj se ji je zdel mraz še hujši. Mislila je na mater; prav gotovo mora tudi ona prezebat. V taboriščih za odrasle je najbrž še hujše kakor tu. Uboga mama! Le kako vse prenaša? Tako dolgo ni dobila o njej nobenega sporočila. Ali doma niso več vedeli, kje je? Sama ni upala vpraševati po njej. Nekoč je neka deklica vpraševala po materi, ki je tudi v taborišču. Zelo strogo je bila kaznovana. Pa bi vendar tako rada vedela za mater, kje je, kako ji je. Mineval je mesec za mesecem. Bil je že februar. Rada bi mami potožila, kako jo pogreša. Stisnila bi se k njej in ji potožila o vsem hudem. O mrazu. O lakoti. O hrepenenju po domu.

V mislih na mater je zaspala. Sanje so jo ponesle domov. Ko ji je bilo najlepše in najtopleje, jo je prebudilo močno zvonjenje.

»Zakaj zvoni?«

»Kaj se je zgodilo?«

»Saj še ni jutro!«

»Čujte! Sirene tulijo!«

»Kaj to pomeni?«

Veronika je skočila iz postelje. Obrnila je stikalo. Medla luč je obsijala zbegane dekliške obraze.

»Ven! Ven! Vsi na hodnik! Takoj! Takoj!«

Glas vodje taborišča je prevpil zvonjenje zvonca in tuljenje siren. Deklice so planile iz postelj. V samih srajčkah so hitele proti vratom.

»Oblecimo se vendar!« je kriknila Veronika.

Deklice so begale po sobi. Metale so nase obleko, kar je kateri prišlo pod roke.

»Ven! Ven!« je priganjal glas na hodniku. Še vedno ga je spremljalo rožljanje zvonca in tuljenje siren.

Na pol oblečeni in večinoma bosí so se drenjali otroci iz sob.

»V klet! V zaklonišče! Takoj!« je kričal vodja taborišča.

Zapodili so se po stopnicah proti kleti.

Iz otroške sobe je pritekla negovalka. Dva jokajoča malčka je imela na rokah.

»Pomagajte nam vendar! Same ne moremo spraviti otrok v zaklonišče!« je vpila.

Veronika in še nekaj deklet je steklo nazaj. Pohitele so v otroško sobo. Motale so otročke v odeje. Z enim ali tudi z dvema na rokah so nato preskakovale stopnice navzdol. Tuljenje siren, ki je pojemale in zopet naraščalo, jih je priganjalo k naglici.

Velikansko obokano klet je osvetljevala ena sama žarnica. Otroci so se stiskali drug k drugemu. Najmlajši so jokali na vso moč. Večji otroci so molčali. Niti šepetati niso upali. Zeblo jih je. Bilo jih je strah. Tih in strog je stal ob njih vodja taborišča.

Čas je tekel. Minute so se zdele otrokom brezkončno dolge. Vedno bolj jih je zeblo in vedno bolj jih je bilo strah.

Nekje daleč se je oglasilo zamolklo bobnenje. Bilo je, kakor da v lahnem potresu drhti zemlja pod njimi.

»Bombe,« je dahnila deklica ob Veroniki.

Prikimala je. Da. Bombe. Prav tako je bobnelo tedaj, ko se je pričela vojna.

Nekje silno visoko so bučala letala. Oglasilo se je bevskažoče streljanje protiletalskih topov.

Nato je nastala tišina.

Čez nekaj časa se je oglasilo ponovno zavijanje siren.

»Končano je. Takoj v postelje!« je velel vodja taborišča.

Njegov glas je bil nenavadno miren. Veroniki se je zazdelo, da ga še ni slišala nikdar spregovoriti tako mirno. Ga je bilo morda strah? Tudi njega?

»Kaj je pomenilo nocoj to bobnenje?« so spraševale deklice v posteljah.

»Spomnite se, kako je bilo na cvetno nedeljo! Ali ni bobnelo prav tako?« je rekla Veronika.

»Toda nocoj je bilo bobnenje močnejše,« je pripomnila neka deklica.

»Močnejše se nam je zdelo zato, ker so padale bombe bliže nas,« je vedela druga.

»Kdo le meče bombe na Nemčijo?« je zanimalo tretjo.

»Naj bo kdorkoli že! Vsa nemška mesta naj zdrobi v prah! Vse naj razbije!« je zagrizeno govorila Elka.

»A kaj, če pade bomba sem na nas?« je preplašeno rekel tih dekliški glas.

Nastala je tišina. Strah je zajel otroška srca.

A Elka se je zopet zagrizeno zagnala:

»Naj! Pa naj, če bi že moralo biti tako! Saj bi z nami vred poginila tudi ta prekleta gestapovska pošast. Potem ne bi nikdar več nikogar dobil v svoje kremplje.«

»Oh, da bi padla bomba samo nanj, na vodjo taborišča tedaj, ko bi bil daleč proč od nas!« je zaželel tih dekliški glasek.

Zjutraj je dajal vodja taborišča navodila, kako se morajo ravnati v ponovnem primeru nočnega letalskega napada.

»Predvsem nobene panike. Obuti in obleči se morate v največji naglici. V zaklonišče je treba hiteti. Kdor bo zamudil določen čas, bo ostal zunaj. Sam.«

Nekaj večjih deklic, med njimi tudi Veroniko, je povedel v sobo malčkov.

Naročal jim je, da morajo v primeru alarma kar najhitreje spraviti vsaka po enega malčka v zaklonišče.

Nobene negovalke, nobene sestre Rdečega križa ni bilo v sobi. Njim je bilo skrbeti le za lastno varnost.

Naslednje noči so morali otroci na glas zvonca vstajati in bežati v zaklonišče. Vodja taborišča je hotel vedeti, če so si zapomnili njegova navodila.

Zmerjal in pretepal je tiste, ki so bili površno oblečeni ali celo bosí.

Deklice v Veronikini sobi so se domenile, da bodo hodile spat oblečene. Toda vodja taborišča je uganil njihovo ukano. Najbrž se mu je zdelo, da so bile ob alarmih prehitro opravljene.

Neko noč je nenadoma stopil v njihovo spalnico. Prižgal je luč in vlačil odeje s postelj.

Podivjal je in s trdimi pestmi mlatil po deklicah. Ko je končno le odvihral, je v sobi zapustil temo, stokanje in podplutbe.

Nikoli več niso šle oblečene v posteljo.

Po neprespanih nočeh so bili otroci brezmejno utrujeni. Omaha-vali so med delom in telovadbo.

Res pa je, da so bili letalski napadi vedno gostejši.

»Vedno več nemških mest je v razvalinah,« so vedeli povedati fantje, ki so hodili na delo iz taborišča.

»Naj tolčej! Ko bodo stolkli to prekleto zemljo do konca, tudi vojne ne bo več,« je rekla Elka Veroniki, ko sta poslušali fante.

»In mi bomo šli domov,« se je svetlo nasmehnila Veronika.

Zima je šla h koncu. Bil je marec, ko se je dnevni red otrok nenadoma spremenil. Nekega dne je vodja taborišča poklical vse večje deklice v dvorano.

Na dolgih mizah je bila nagrmadena drobna žična tkanina. Pokazal jim je, kako morajo iz koščka tkanine napraviti gobo za drgnjenje posode.

V devetih urah je morala vsaka napraviti tristo gobic. Gorje, če norma ni bila dosežena!

»Banditska svojat! Žrli bi nemški kruh in lenarili. Pa ne boste. Pokažem vam!« je besnel vodja taborišča.

Veronika se je sklanjala nad žično tkanino. Bolelo jo je v hrbtu. Prsti, ki jih je drobna žica neštetokrat ranila, so jo skeleli.

Tu in tam je pomislila, da prihaja v deželo pomlad. Prihaja tudi v njen Lovnik. Ob potočku rastejo zvončki. Kdaj jih bo zopet trgala? Kdaj bodo žarki domačega sonca zopet sijali nanjo? Vedno bolj je čutila hlad debelih zidov, med katerimi je morala delati vse dni. Kakor vsem deklicam v dvorani je tudi njej obraz vedno bolj bledel.

Nad žično tkanino ni bilo časa za razmišljanje. Treba je bilo hiteti. Zvečer je moralo biti v košari tristo gobic.

Gorje, če jih ni imela!

Ostati brez večerje, prepoved pošte in čiščenje stranišč so bile kazni, ki so se jih bale vse.

Za svoje delo so dobivale plačilo. Dve marki na teden.

»V Nemčiji ne dela nihče zastonj,« je rekel vodja taborišča, ko je delil denar.

»Čemu nam bo ta papir?« se je posmehnila Elka in vrgla bankovec v kovček med razno šaro.

»Saj ne moremo nič kupiti. Za vse so potrebne živilske ali oblačilne karte. Teh pa nimamo,« je pritrdila Veronika.

Minevali so tedni. V Veronikinem kovčku je rasel kupček denarja. Ležal je tam kot predmet brez vrednosti.

Mislila je, naj leži! Ob koncu vojne bo vsaj lahko pokazala materi, kakšno bogastvo je prislužila.

Da, pokazala ji bo in obe se bosta najbrž smejali, kajti vse hudo bo za njima, ko bosta zopet skupaj. Oni in Franček.

Vročje je zahrepenela, da bi tisti čas že brž prišel.

Nekega večera je stopil v sobo vodja taborišča.

Poklical je Elko, Veroniko in malo Tinko, naj mu sledijo. Stopal je pred njimi v pisarno.

Srca je zajela tesnoba. Kaj so storile, da morajo sedaj na zagovor? Nobena se ni mogla spomniti nič določenega.

Druga ob drugi so obstale pred pisalno mizo. Drhte so čakale, da bo zdaj zdaj zdivjal, kakor so bile vajene, da je storil, če je koga klical v pisarno.

Udobno se je pogreznil v svoj naslonjač. Zagledal se je v neke papirje pred seboj.

Kaj le čaka?

Nato je osorno spregovoril:

»Iz Auschwitzta sem dobil sporočilo. Obvestiti vas moram, da so tam pred nekaj meseci umrle vaše matere.«

Troje parov široko razprtih oči se je zastrmelo v njegov obraz.

Veroniki so pričele trzati ustnice. Elki je zastajal dih. Mala Tinka si je nenadoma z roko zakrila oči.

Vodja taborišča je nekaj trenutkov molčal. Hotele so se obrniti, da bi odšle. Obstale so. Pričel je govoriti.

»Vaše matere so bile ničvredne ženske. Jasno? Za njimi ni treba jokati. Niti žalovati. Če bi bile poštene nemške matere, bi ostale doma. Vzgajale bi vas v poštene nemške ljudi.

Same so krive, da so morale v taborišče. One so krive, da ste ve danes tukaj. Zato pa ste nam lahko le hvaležne. Pri ženskah, kakor so bile one, bi še ve postale ničvredne.

Mi vas bomo vzgojili v poštene člane nemškega naroda. Tega vam ne bo nikoli žal. Ko boste odrasle, boste spoznale, kako prav imam.«

Niso razumele vsega, kar je govoril. A vedele so, da so jim matere umrle.

Smele so oditi.

Veronika se je vrgla na posteljo. Zarila je glavo v dlani. Krčevito, brezglasno ihtenje je stresalo njeno telo.

Na svojih ležiščih sta jokali Elka in Tinka.

»Ste bile kaznovane?«

»Kaj vam je?«

»Zakaj jokate?«

Iz vseh postelj so se oglašala vprašanja.

Deklice pa so jokale, jokale ...

Nato je povedala Tinka:

»Naše mame so umrle.«

Težek in moreč molk je zajel sobo šestindvajset. Nič več niso vpraševali. Molčali so, kakor da tik ob sebi čutijo bližino smrti.

Vse solze, kolikor so jih mogle potočiti oči, so iztekale. Veronika je dahnila:

»Sedaj nimam nikogar več.«

»Jaz tudi ne ...« je vzdihnila Elka.

»Mamica, mamica ... mamica ...« je stokala devetletna Tinka.

Veroniko je zajela prečudna otopelost. Vse dotlej je živelo v njej veliko upanje. Sedaj je upanje, da bo še kdaj živela ob materi, umrlo za vselej. V njej so pričele vstajati podobe. Kazale so ji mater ob najrazličnejših priložnostih. Podobe so jo spremljale v spanje.

Vso noč se je premetavala v nemirnem snu.

Kakor v odsotnosti je naslednji dan opravljala svoje delo.

Prsti so zlagali žično tkanino. Oblikovali so čisto pravilne gobe za drgnjenje posode. Njene misli pa so bile daleč proč.

Zdelo se ji je, da tone v prazno temino, iz katere se ne vrne nikdar več. V vseh teh mesecih, odkar je bila ločena od matere, so jo njene misli neprestano iskale. Kadar ji je bilo najhuje, se je v večerni tišini v mislih pogovarjala z njo. Mnogokrat se ji je zdelo, da ji mati

iz daljave prigovarja, naj potrpi. Tudi ona mora mnogo pretrpeti in potrpeti.

Vse doslej je hrepenela po dnevu, ko se bo srečala z materjo. Ko ji bo pripovedovala o vsem prestanem trpljenju in se umirila v njenem objemu.

Sedaj ji je odvzeto tudi to upanje. Nikjer več ni bilo opore, ki bi se je lahko oprijela.

Čutila je neskončno utrujenost. Zaželela je, da bi bila sama. Hrepenela je, da bi imela mir. Toda morala je sedeti na svojem mestu. Morala je delati gobice.

V opoldanskem odmoru je na dvorišču zagledala Frančka. Stal je med drugimi dečki. Videla je, kako se je zasmel.

Prav gotovo še ni vedel o materini smrti.

Pomišljala je, če mu naj zamolči bridko novico. A lahko bi jo zvedel od koga drugega.

Stopala je proti njemu. Kako, le kako naj mu pove? V oči so ji navrele solze. Ni jih mogla zadržati.

Bratec jo je zagledal. Pohitel je proti njej.

»Zakaj jokaš, Veronika?« se je začudil, ko je obstal pred njo.

Ni mogla spregovoriti. Gledala ga je in tiho ihtela.

»Kaj ti je? Povej vendar, kaj se je zgodilo!«

Nenadoma je začutila, da ga drži za obe roki. Slišala je svoj glas, kako jeclja:

»Mama, mama je umrla.«

Strgal se ji je. Zastrmel je vanjo in s stisnjenim glasom zašepetal:

»Kaj, kaj praviš?«

»Da. Mama je umrla. Sinoči mi je to povedal vodja taborišča.«

Nekaj dolgih trenutkov je deček strmel v njene oči. Krčevito je stisnil ustnice. Obrnil se je, povetil glavo in odšel. Proč od nje in mimo tovarišev. Stopal je počasi, prav počasi, dokler ni izginil za samostanskim poslopjem.

Že je hotela steči za njim.

»Kaj delaš tu? Marš na delo!« je udaril vanjo ukaz vodje taborišča.

Opotekla se je proti vhodu samostana. Sedla je na svoje mesto. Njeni prsti so pričeli delati gobe za drgnjenje posode. Njene misli so iskale bratca. Tako sam je v grmovju za samostanom. Tako rada bi bila z njim. Ne, ne mogla bi ga tolažiti. A skupno z njim bi izjokala veliko bolečino.

»Nobene črne obleke nimam, da bi jo oblekla,« je tisti večer vzdihnila Tinka in pristavila: »Moja mamica je rekla, da mora človek svojo žalost tudi na zunaj pokazati.«

Veronika in Elka sta se spogledali. Saj res. Obleči bi se morale v črnino. Toda kako?

»Pobarvajmo si v črno katero izmed oblek, ki jih imamo!« je predlagala.

»A kje naj dobimo črno barvo?« je vprašala Tinka.

»Naprosila bom kakšnega fanta, ki hodi v mesto na delo, da nam barvo prinese,« je rekla Veronika.

»Da, da. Napravimo tako. Pokažimo vodji taborišča, da mislimo drugače o naših materah, kakor nam je on o njih govoril,« je rekla Elka.

Dva dni kasneje je Veronika vstala zelo zgodaj.

Prejšnji večer so deklice vtihotapile v sobo breme drv. Niti na vžigalice niso pozabile. Veronika je v ropotarnici staknila veliko pločevinasto škatlo.

Ko je zazvonil zvonec k vstajanju, je na mali železni pečici voda v škatli že vreła. Vsula je vanjo tri zavitke barve. V črno tekočino je potlačila tri obleke. Zase, za Elko in za Tinko.

»Ali bo šlo?« so vpraševale deklice. Vse je zanimalo, kako uspeva barvanje.

»Gre,« je menila Veronika. Mešala je vsebino škatle z metlinim ročajem.

Deklice so pospravile postelje in opravile tudi njeno delo. Razgubile so se po svojih opravkih.

Barva v škatli je vreła. Veronika ni prav vedela, kako dolgo naj vre.

Kakor vsako jutro je čakala na obhod vodje taborišča. Zaslišala je njegove korake.

Pričakala ga je blizu vrat. Pozdravila je s stegnjeno roko in začela:

»Ich melde! Im Zimmer sechszwanzig alles in Ordnung.«*

Gledala mu je mirno v oči, ko je stal pred njo.

Ošinil je s pogledom postelje. Urejene so bile brezhibno. Tla so bila umita. Torej je vse v redu.

Toda kaj je to?

»Klok, klok, klok,« je nekaj brkljalo v sobi.

Gestapovčev pogled je šel v smeri klokotanja.

Pognal se je proti pečici v kotu.

* »Sporočam! V sobi šestindvajset vse v redu.«

Kakor prikovana je obstala na svojem mestu. Videla je, kako so se v začudenju razprle gestapovčeve oči, ko je strmel v vsebino pločevinaste škatle. Stal je nekaj sekund. Najbrž ni vedel, kaj naj čudno kuhanje pomeni. Nato se je domislil.

V skoku se je pognal proti Veroniki. Obstal je tik pred njo.

Posmehnil se je:

»Aha. Punčka bi rada žalovala, jeli? Izgubila je mamico. Toda jaz ti pokažem! Pokažem ti žalovati za ničvredno banditko!«

Vzbesnel je.

Pekoči udarci so padali na Veronikina lica. Glava je omahovala med njegovimi velikimi dlanmi.

Ni zajokala. Ni mu hotela pokazati bolečine. Če bi bilo sovraštvo, ki ji je vstajalo v prsih, ubijalo, bi ne bil šel živ iz sobe.

Prenehal je ploskati po njenih licih. Drgnil si je dlani. Verjetno ga je pekla nežna koža.

Pognal se je k pečici. Zgrabil je škatlo in jo z vsebino vred treščil skozi okno na dvorišče. Še vedno je psoval in preklinjal.

»Marš dol! Na delo!« je zavpil Veroniki in oddivjal naprej.

Veronika je najprej odšla v umivalnico. Z mrzlo vodo si je hladila lica. Neznansko so jo pekla. Ko je bolečina malce ponehala, je odšla na svoj delovni prostor.

»Joj! Kakšna pa si?« je šepetaje vzkliknila Elka, ko jo je zagledala.

»Saj vidiš,« je rekla in pojasnila: »Zalotil me je pri barvanju. Vse skupaj je vrgel na dvorišče.«

»Kaj bomo pa sedaj?« jo je gledala Elka.

»Ne vem. Videla bom, če se more še kaj napraviti.«

V opoldanskem odmoru je pod oknom spalnice našla škatlo in obleke. V pralnici je obleke izprala. Bile so lepo črne. Barvanje se je posrečilo.

Naslednji ponedeljek je oblekla črno obleko. Vznemirjeno, a vendar kljubovalno je pričakala vodjo taborišča, da mu javi, kakor vsako jutro:

»V sobi šestindvajset vse v redu.«

Ni pokazal, da vidi njeno črnino.

V torek zjutraj sta oblekli črni obleki tudi Elka in Tinka.

Odkar je Veronika zvedela za materino smrt, so ji misli vedno redkeje iskale vas ob Boču. Iz Lovnika je prejemale bore malo pošte. Tu in tam ji je le Tilčka ali katera izmed mladih znank poslala kartico v pozdrav.

Počasi jo je pričelo vsrkavati vase življenje v taborišču. Podzavestno se je vživljala v delo in red, ki ga je zahteval vodja tabo-

rišča. Globoko v njej pa je tlelo sovraštvo proti temu vsiljenemu življenju, zavest, da se jim vsem godi krivica, proti kateri so brez moči in se ji ne morejo ubraniti.

Kakor avtomat je Veronika opravljala svoje delo.

Delala je, ker je morala delati. Ker je spalnica morala biti v redu. Ker je v njeni košari zvečer moralo biti tristo gobic za drgnjenje posode. Delala je zaradi strahu pred kaznijo. Sicer bi položila roke v naročje, otopela legla na ležišče v spalnici in nič ne mislila . . .

Iz njene otopelosti jo je zbudilo obvestilo, da bodo zopet premeščeni.

Najprej so odvedli najmlajše. Drobna bolečina jo je spreletela, ko je videla, da odhaja mali Beni. Res ga je imela ob sebi le v zaklonišču, kadar je bil alarm. A zdelo se ji je, da odnašajo nekaj čisto njenega.

Odhajala je skupina za skupino. Odšli sta tudi Elka in Trezika. Niti roke si niso smele podati v slovo.

Stiskalo jo je v prsih, ko je odhajal Franček. Spogledala sta se z dolgim pogledom, posloviti pa se nista smela.

Končno je odhajala tudi njena skupina.

Pomislila je, da bo tam, kamor gredo, morda še težje.

A takoj se ji je zazdelo, da je kaj takšnega nemogoče. Tu je zvedela za materino smrt. Tako bridkih ur ne bo doživela nikjer in nikoli več.

SPEINSHARDT

Skupina mladih izgnank je morala izstopiti na postaji nekega malega mesta.

Pričakal jih je izredno visok moški, oblečen v zeleno uniformo. Ob njem je stopical majhen, enako opravljen debeluh.

»Prišle ste. Prav. Pojdimo torej!« je hladno dejal dolgin.

Njegov glas ni bil ljubezniv, a tudi surov ni bil.

Začudeno so se spogledala dekleta, ko jih je debeluh pozval k dolgemu vozu in velel, naj posedejo nanj. Ob cesti, po kateri je zdrdral voz, so se v oknih prižigale prve luči in pridušeno mežikale skozi zatemnjena okna.

Veronika je sedela na svoji culi. Gledala je v nastajajoči večer. Nenadoma se je počutila silno osamljeno. Ob njej ni bilo nobene deklice iz njene sobe. Vse so bile mlajše od nje, ki je že dopolnila štirinajst let. Morale so drugam.

Dekleta na vozu so se šepetaje razgovarjala. Ni se vtikala v njihov pogovor. Tako tuje so se ji zdele, kakor da jih ni videla še nikoli. Nekaterih izmed njih se kar ni mogla spomniti, čeprav so skoraj osem mesecev živele pod isto streho. Navadno se večja dekleta z mlajšimi niso družila.

Nastala je noč. Na nebu je med zvezdami visela polna luna. Konji, ki so vlekli voz, so končno obstali na dvorišču pred visoko zgradbo ob cerkvi.

»Pa smo zopet v samostanu,« je rekla ena izmed deklet, ko so se znašle v veliki jedilnici.

»Nazadnje bodo še nune napravili iz nas,« se je posmehnila druga.

Po večerji jih je vodja taborišča odvedel v nadstropje. Velikanska soba jim je bila dodeljena za spalnico.

»No, sedaj smo pa tu,« je rekla deklica na ležišču ob Veronikini postelji.

»Kdove kako nam bo?« je menila Veronika.

Z novo tovarišico se je hitro seznanila.

»Ančka mi reci!« ji je preprosto povedala.

Kmalu je spoznala, da je Ančka živahna in vesela deklica. Res je tudi ona že doživela težke dni. A o njih je pripovedovala neprizadeto, kakor da so se zgodile drugemu dekletu. Le tedaj, ko je povedala, da je oče odšel v partizane, mater pa so v Mariboru ustrelili, je bil njen glas tih in žalosten.

Veroniki so se oči že zapirale, Ančka pa je še vedno nekaj čebljala.

Ko so dekleta zahtevala, naj utihne, je v sobi končno nastala tišina.

Veronika se je zbudila spočita in naspana. Nobenega zvonjenja ali zavijanja siren ni bilo ponoči.

»Ti, tu pa najbrž ne bo tako hudo,« ji je pomežiknila Ančka.

»Hm. Ne vem,« je podvomila Veronika.

Pred kosilom jih je pozval vodja taborišča v svojo pisarno. Obstale so pred pisalno mizo. Pričel jih je klicati po imenih, ki so bila napisana v seznamu.

Ko se mu je odzvalo vseh dvajset deklet, je vstal in začel slovesno govoriti:

»Danes ste prvi dan tu. Ni se vam treba bati. Nič hudega se vam ne bo zgodilo. Biti pa morate pridne in ubogljive. Toda nekaj moram od vas zahtevati. Pomnite! Nobene izmed vas ne smem slišati, da bi govorila govornico, ki je ne razumem. Otroci nemškega naroda ste. Pozabiti morate jezik, ki ste ga govorili na svojih domovih. To mi morate priseči. Dvignite tri prste in ponavljajte prisego za menoj.«

Dvajset desnic se je dvignilo. Dvajset deklet je ponavljalo za dolginom:

»Prisegamo, da bomo odslej govorili in mislili samo nemško, kakor je edino pravilno.«

Vodja taborišča je umolknil. Dvajset desnic se je povesilo.

Mrzel srh je spreletaval Veroniko ob besedah prisege. Spogledala se je z Ančko. Deklica ji je poredno pomežiknila in pokazala konček jezika. Srh v Veroniki je popustil. Prisega se ji je zdela burka in morala se je ugrizniti v ustnice, da je zadržala smeh.

»Lahko greste!« je tedaj pokimal vodja taborišča.

Druga za drugo so odhajale iz pisarne.

»Kaj moremo?« je menilo neko dekle, ko so bile že v sobi.

»Saj dedec sicer ni napačen. Gotovo ravna po navodilih, ki jih od nekdaj sprejema,« je reklo drugo dekle.

Govorili sta slovensko, toda tako tiho, da sta druga drugo komaj slišali.

Ančka se je naglas zasmejala:

»Ho, zajčki! Kako ste prismuknjene. Da vas le sram ni!«

»Bodi tiho!«

»Sei doch still!«*

Ančka se je smejala še bolj.

»Ich bin die Stubenälteste. Mich musst du folgen! Sei still!«** se je oglasilo najstarejše dekle.

»Ha, ha, ha,« se je smejala Ančka in jim pokazala jezik.

Veronika jih je gledala. Tudi sama se je začela smejati:

»Ha, ha, res ste neumne!«

Ančka jo je zgrabila za ramena in se zavrtela z njo.

»Samo nemško! Singen wollen wir . . .*** ha, ha, ha,« se je pačila Ančka.

»Ko pa nič ne znamo. No-rice, tep-ke, pa-pige,« je v taktu vrtenja vzklikala Veronika. Zajel jo je val nenavadne objesti, kakršne dotlej ni še nikoli čutila.

Nenadoma so se odprla vrata. Vstopil je vodja taborišča. Deklici sta še vzklikali in se vrteli, ko sta ga zagledali.

»Was bedeutet das alles?«**** je strogo gledal in mrščil visoko čelo.

Veronika se je za hip prestrašila. Samo za hip, kajti vanjo je šinil pogum, ki je prevladal strah. Z očmi, še polnimi smeha se je zagledala v dolginovo lice. Priliznjeno proseče je spregovorila:

»Oh, nur pet minuten sloveniŝ noh. Potem immer deuč. Ich kan niht dobro deuč. Himmeldonerwetter, verdamte banditen, kann ih. To je zuwenik.«

Dolginu so se širile oči ob njenem brbranju. Ugriznil se je v ustnico, da je zadržal smeh. Plosknil jo je po hrbtu in ji zažugal, naj se ne norčuje, nato je odšel iz sobe.

»Hu, vidite, ni je požrl,« se je smejala Ančka.

»Sei still!« je zagrozilo najstarejše dekle.

Veronika se ji je spačila. Ančka se je smejala naprej.

* »Bodi vendar tiho!«

** »Najstarejša sem v sobi. Ubogati me moraš! Bodi tiho!«

*** Začetek nemške vojaške pesmi.

**** »Kaj naj vse to pomeni?«

A vendar sta deklici kasneje pazili, da v bližini vodje taborišča nista govorili slovensko. Če je bil kje blizu, sta se pogovarjali v popačeni nemščini, ali pa sta molčali.

Veronika je kmalu opazila, da se jim malega debeluha, ki je bil oskrbnik taborišča, ni treba bati. Naj so opravljale delo hitro ali počasi, naj so govorile slovensko ali nemško, se zanje sploh ni zanimal. Nobene dobre besede jim ni rekel, a tudi slabe ne.

Tri dolge tedne so dan za dnem sekale drva in jih zlagale v drvarnico. Veroniko so pekle dlani. Napravili so se ji žulji. Res je ni nihče priganjal. A delo je moralo teči neprestano naprej. Brezmejno utrujena je legala zvečer v posteljo in zaspala, čim se je zleknila na ležišču.

Končno so bila drva razsekana in zložena v drvarnici.

»Kaj bomo le sedaj delale?« je ugibala Ančka.

»Eh, lenariti nam že ne bodo pustili,« je menila Veronika.

A vendarle so dva tedna ostale brez dela.

V dneh brez dela so lakoto še bolj občutile.

Včasih je katera izmed njih dobila iz domovine paket. Tedaj je bil praznik za vse. Veljalo je nenapisano pravilo, da je vsako dekle tovarišicam vsaj nekaj razdelilo.

Nekega dne je vodja taborišča razdelil dekletom pločevinasta vedra in litrske lonce.

»Nabirale boste borovnice,« jim je povedal.

Šel je z njimi v gozd. Sedel je na štor in vzel v roke ilustrirano revijo. Preden se je poglobil v branje, je omenil:

»V uri in pol mora vsaka nabrati dva lonca. Tekmujte med seboj! Zanima me, katera bo največ nabrala.«

Toliko borovnic ni videla Veronika še nikoli. Gozdna tla so bila prekrita s preprogo pritlikovega grmičja, ki se je šibilo pod težo sivkasto nadahnjenih jagodic.

Veronikini drobni prsti so hiteli. Ko je preteklo pol ure, je bil njen lonec poln, čeprav je tu in tam vsipala pest borovnic tudi v usta.

Izmed vseh deklet je bila edina, ki je imela zvečer polno vedro. Skoro laskalo ji je, ko jo je vodja taborišča pred vsemi pohvalil.

Naslednji dan so šle v gozd same.

Nabirale so in zobale. Vmes so se šalile in njihov glasen smeh je odmeval od debelih debel drevja.

Niti opazile niso, kdaj so se v njihovo bližino primotali trije pobalini. Šele ko so jim pričeli nagajati, so ugotovile njihovo

prisotnost. Dečki so jim pričeli metati smrekove storže in suhe veje. Hkrati so jih grdo psovali.

»Banditke!«

»Pritepenke!«

»Poberite se od tod!«

Ko le ni bilo miru, je Veronika predlagala:

»Dajmo, nabijmo jih, zelence!«

»Uh, ne spleča se. Se bodo že naveličali,« je menila najstarejša. Ostale so se strinjale z njo.

Pobalini pa so postali še pogumnejši, ko so videli, da se dekleta ne upirajo. Eden izmed njih je brcnil v Veronikino vedro, da so se borovnice razsule.

Planila je proti dečku. Bila sta enako velika. Zakričala je:

»Čakaj baraba! Sedaj naj ti bog pomaga!«

Ančka se je pognala k njej. Kar takoj sta imeli v rokah vsaka svojo okleščeno vejo. Preden so se pobalini znašli, je padala po njih toča udarcev. Pognali so se v beg. Kot burja sta deklīci dirjali za njimi in tolkli, kamor sta dosegli.

»To so mevže. Kako so se kisali,« sta se smejali, ko sta se vrnili k tovarišicam.

Slabe volje je prišla Veronika zvečer v taborišče. V vedru je imela le nekaj litrov borovnic.

Na dvorišču jih je pričakal vodja taborišča. Jezno je vprašal:

»Kateri dve sta v gozdu napadli in pretepli mirne vaške dečke?«

Veroniko je stisnilo v grlu. Zbala se je. Ančka, ki je stala tik ob njej, jo je dregnila s komolcem.

»No, ali bo kaj?« je strogo pozval.

Veronika je sklonila glavo in stopila pred njega. Ančka ji je sledila kot senca.

»A tako, tako. Vedve sta bili. Toda zakaj, pri vragu, sta napadli fante, ki vam niso nič storili? Njihovi očetje so se pritožili pri meni.«

»Niso bili mirni. Ni res! Ves čas so nagajali. Zmerjali so nas. Raztrosili so mi vse borovnice,« je napol nemško, napol slovensko obtoževala Veronika.

»Res je bilo tako, res,« se je oglasila Ančka.

Ostala dekleta so pritrjevala.

»Hm, torej sta se samo branili? Vendarle sta šli predaleč. Razumeta?« je dejal.

Dve dekliški glavi sta se povесili.

Vodja taborišča je še rekel:

»Če ne bo kdaj kaj v redu, pridite k meni! Sam bom uredil zadevo.« Nato je odšel.

»Upajmo, da bomo imele odslej v gozdu mir. Saj smo paglavcem pokazale, kaj znamo,« je rekla Ančka.

Toda že naslednji dan jih je v gozdu obkolila gruča fantov. Nekateri med njimi so bili že čisto odrasli.

Dečki, ki so bili prejšnji dan tepeni, so pokazali na Veroniko in Ančko.

»Tile dve sta billi!«

Veronika je v hipu ugotovila nevarnost.

»Beživa,« je kriknila.

Pognali sta se vsaka v svojo smer.

Veronika je tekla kakor zajec. Ne, ne smejo jo dohiteti. Ne poznali bi usmiljenja. Bila je hitrejša od njih.

Pritekla je do gostega grmovja. Rinila je med trnje. Obraz, roke in noge so jo ščemeče pekle, ker jih je trnje opraskalo. Pregarjalci ji v grmovje niso sledili.

Nenadoma je bilo grmovja konec. Zabredla je na njivo visoke rži. Sesedla se je med žitne bilke.

Počutila se je bedno in od vsega sveta zapuščeno. Po licih so se ji ulile solze. Vpraševala se je, zakaj vendar mora toliko trpeti. Nič ni storila, pa so jo zvelkli sem v tujino. Brez doma je in brez staršev. Nobenega upanja nima, da bo kdaj sploh boljše. Saj se vojna vleče in vleče. Nikogar nima, ki bi jo imel res rad. Tako strašno sama, sama je.

Zdela je v žitu. Dlani, v katere je naslanjala obraz, so bile mokre od solz.

Končno se je domislila, da mora vendarle nekaj storiti. Nazaj v gozd ni upala. Mora se pač vrniti v taborišče, pa naj se zgodi karkoli že. Skozi žito je zatavala proti vasi.

Na dvorišču taborišča sta bila vodja taborišča in oskrbnik. Jokajoča, krvaveča iz dolgih prask in vsa raztrgana je obstala pred njima.

»Kaj ti je? Kaj se je zgodilo?« sta jo vpraševala.

Hlipaje je pripovedovala o dogodku v gozdu.

Dolgin in debeluh sta se spogledala. Nato sta nekaj hitro in živahno govorila. Rekla sta, naj jima sledi.

Komaj ju je dohajala, tako sta hitela skozi vas in med polji proti gozdu.

Pobalini so bili še tam. Drezali so v dekleta in nagajali.

Vodja taborišča in oskrbnik sta sedaj videla, kako mirni in dostojni so ti nemški fantje.

Pognala sta se med nje, še preden so se zavedeli njune prisotnosti.

»Lumpje! Čemu pri sto vragih ne pustite deklet na miru?« je kričal oskrbnik.

»One nabirajo borovnice za bolnišnice. Za naše ranjene vojake. Razumete!« je vpil vodja taborišča.

Hkrati sta pritisnila nekaj klofut pobalinom, ki sta jih dosegla. Gruča napadalcev se je razbežala. Tudi večji fantje so se umaknili.

»Upam, da bo sedaj v gozdu mir,« je menil oskrbnik.

Res se jim pobalini niso nikoli več približali. Toda kadar so šle skozi vas, jih je spremljalo še več sovražnih pogledov kakor pred dogodkom v gozdu.

Veronika ni bila nikoli več tista, ki bi nabrala največ. Rajši je tem več sama pozobala. Mislila je, naj si za svoje ranjene vojake Nemci kar sami nabirajo borovnice. Ona jih že ne bo, vsaj več ne kakor katerakoli druga izmed deklet.

Nekega poletnega dne, ko so bile borovnice že davno obrane, je zaživelo taborišče v nenavadnem vrvenju. Prišli so novi prebivalci. Mnogo družin, ki so jih izselili iz Slovenije, je napolnilo dotlej prazne sobe bivšega samostana.

V velikanski dvorani so montirali električarji električne šivalne stroje. Izučene in priučene šivilje so zasedle mesta ob njih.

V ogromnih zavojih so bili že prikrojeni deli vojaških in delovnih uniform.

Delovodja, nov človek v taborišču, je odkazal Veroniki delo.

Na sestavne dele uniform je bilo treba zarisati mesto, kamor naj šivilje prišijejo žepe. Oštevilčiti je morala vse dele, da so jih šivilje zlahka sešile.

Poverili so ji tudi izdajanje materiala iz skladišča. Morala je voditi izdajanje sukanca, trakov in podloge. Za petnajstletno deklico je bilo mnogo preveč skrbi in odgovornosti. Nihče ni vprašal, koliko zmore. A za vsako najmanjšo napako je delovodja vpil kot pobesnel.

Še ponoči je Veronika sanjala o žepih in sukancu.

A postopoma se je uvedla v delo. Kdaj pa kdaj je našla celo čas, da je smuknila med stroje in opazovala delo šivilj.

Nekoč je smuknila k Ančki, ki je šivala gumbnice.

»Kako si pridna. Koliko tehle lukenj napraviš na dan?« jo je podražila.

»Eh, saj je vseeno. Če bi bila pri materialu, kakor si ti, bi si že znala pomagati. A kaj naj si pomagam s temi luknjami?« je Ančka našobila ustnice.

»Kako to misliš? Da bi si znala pomagati?« jo je začudeno pogledala Veronika.

»Ti imaš vendar v rokah blago, jaz pa samo luknje...«

Veronika ni utegnila več vpraševati. Na drugem koncu dvorane se je oglasil vreščoč delovodjev glas. Zbežala je na svoje mesto.

Zagledala se je v prirezano blago za žepe. Tedaj se ji je posvetilo, na kaj je namigovala Ančka.

Žepi so bili precej veliki. Če bi jih nekaj sešila in prikrojila, bi lahko dobila hlačke, srajce, majice. In tako zelo je bila potrebna perila...

Tisti dan je iz delavnice iztihatopila prve kose blaga. Kmalu sta z Ančko imeli napravljenega nekaj močnega, novega perila. Celo za druga dekleta v sobi je prinašala krpe blaga. Ni se bala, da bi jo katera izdala. Toliko jih je že poznala.

Seveda je delovodja ugotovil primanjkljaj.

»V svežnju mora biti materiala za sto žepov,« se je razburjal.

»Pa ni bilo,« je zatrjevala Veronika in ga nedolžno gledala v oči. Razburjal se je, verjel pa ji je vendarle.

Še bolj se je jezil, ko je ugotovil velikansko porabo sukanca. Zdelo se mu je nemogoče, da šivilje kar naenkrat porabijo toliko niti.

Res sta nekaj sukanca porabili Ančka in Veronika, da sta si spletli nogavice. Tudi nekaj drugih deklet je pletlo. Bila je že zima.

Veronika se je zavedala, da krade. Pa je ni pekla vest. Kaj pa je bilo nekaj klobk sukanca in tisti prirezani žepi proti vsemu, kar so vzeli njej? Kaj proti vsemu, kar so vzeli vsem izgnancem?

»Stari je danes zopet vpil, jeli?« je nekega večera rekla Ančka.

»Seveda je. Boji se, da bo zmanjkalo sukanca za šivanje vseh teh kupov uniform,« je odvrnila Veronika in malomarno odmahnila z roko.

»Ne mogli bi se bojevati, če bi bili goli ti slavni nemški vojaki. Tega se boje, tega,« se je posmehnilo neko dekle, ki je poslušalo njun razgovor.

Delovodja se je razburjal vedno bolj. Celo o sabotaži je govoril.

Vodja taborišča je raziskoval zadevo. Ničesar niso ugotovili.

Šivilje so se bale povedati, kako pogosto se trga nit na spodnjem votku. Trga se in se nato navija okoli jermena, ki žene stroj. Preden opazijo napako, je okoli jermena navito že celo povescmo sukanca.

Skrivaj so rezale navito nit. Skrivaj so metale v peč polne pesti sukanca. Pa je nit vendar močna. Tudi stroji so brezhibni. Nikakor niso mogle ugotoviti, kako pride do napake.

V vsej delavnici je edino Veronika vedela, zakaj je tako.

Vedela je, kakor preprosto je zdaj tu, zdaj tam pretrgati nit spodnjega votka. To se opravi mimogrede, ko se s šiviljo spregovori dve, tri besede. Le bliskovito je treba vreči nit proti jermenu. To je vse.

Ne, tega Veronika ni upala nikomur povedati. Niti Ančki.

To je bila njena skrivnost. Misel, da s svojim početjem vendarle škoduje nemški moči, jo je navdajala z velikim zadovoljstvom.

Zima je bila mrzla.

V delavnici je bilo toplo, spalnice pa so bile slabo ogrevane.

Hrana je bila izredno slaba. Za izgnance je bil praznik, če je mogel kdo v kuhinji izmakniti dva, tri krompirčke.

Veronika je postajala malodušna. V njej je rasla bojazen, da ne bo nikoli konec vsega hudega. Odkar je vedela, da ni več matere, ji je misel na dom bila muka. Ni se rada spominjala preteklosti. Bodočnosti, ki je bila vsa negotova, pa se je bala. Živela je za vsak dan sproti. Vsak dan pa je bil beden, poln dela, mraza in stradanja. Niti Ančkina dobra volja in šale je niso mogle razvedriti. Le kadar je delovodja besnel zaradi škode, ki jo je skrivaj povzročala, se ji je širilo srce v škodoželjnem zadovoljstvu.

Življenje ji je postalo še neznosnejše, ko je ugotovila, da je bolna. Nekega dne je med prsti na rokah opazila drobne, srbeče mozoljčke. Praskanje ji je srbenje olajšalo. Toda iz mozoljčkov so nastajale majhne boleče ranice. Z grozo je ugotovila, da se ji bolezen širi po vsem telesu.

Nekega dne je roki pokazala sestri Rdečega križa.

Nemka se je posmehnila:

»Dotlej, ko se boš omožila, bo vse dobro.«

Veronika pa se je vedno bolj mučila. Preko dne je še nekako šlo. Toda ko je zvečer legla v posteljo in se malo ogrela, je postalo srbenje neznosno.

»Ne prskaj se! Boljše bo,« ji je svetovala Ančka.

Ni se mogla premagati.

Minevali so tedni. Pričela se je pomlad. Veronikino telo je bilo polno zagojenih ranic in krast.

Nobeno noč se ni naspala. Delovodja je vpil na njo, ker je večkrat zadremala ob delovni mizi. Preklinjal jo je in zmerjal s priimki, ki

jih sploh ni razumela. Marsikdaj je zajokala, vsa nesrečna in ponižana.

Ko je nekoč zopet vpil ob njej, mu je pokazala roke in potožila:

»Boli me. Vse noči ne spim.«

»Fej! Gnoj banditski,« je pljunil in odšel.

Veronika bi bila najrajši kričala naglas in pobegnila proč. Toda ostala je ob svoji mizi in delala dalje. Potem je ugotovila, da se je dekleta izogibajo.

»Joj, saj imaš garje!« je vzkliknilo neko dekle, ko si je ogledovalo njeno razpraskano kožo.

»Garje? Kakšna bolezen je to?« je vprašala druga.

»Oh, nekaj, nekaj... grdega. In naleze se,« je rekla prva.

Veronika je jokala v svojo blazino.

Kadar ni bila v delavnici, je tiho posedala na svoji postelji. Ko pa je nastala prava pomlad, se je zatekla med grmovje na dvorišču ali v kakšen skrit kotiček ob drvarnicah.

»Ni ti treba bežati od mene. Čisto rada te imam. Samo dotikati se me ne smeš. Ne bi se rada praskala,« ji je nekoč rekla Ančka.

Veroniko so njene besede zabolele. Zdelo se ji je, da se Ančka norčuje iz nje. Odtlej se je tudi nje izogibala.

Zagnojili so se ji nohti na rokah. V prstih ji je kljuvalo tisoč žarečih igel. Sredi noči je pričela naglas jokati.

»Kaj cviliš?«

»Kako naj jutri delamo, če ponoči ni miru?!«

»Pojdi ven!«

Dekleta so se razburjala. Vsa utrujena niso izbirala izrazov.

Veronika je vstala. V sobi je bila tema. Ni upala prižgati luči. Ni se mogla obleči; prsti so strahotno boleli. Ogrnila je odejo in odpravila iz sobe.

Hlipala je in zablodila v jedilnico. Tudi tu je bila popolna tema. Okna so bila zatemnjena. Bilo jo je strah. Poiskala je stikalo, prižgala luč in se sesedla na klopi.

Skraja je tiho ihtela. Bala se je lastnega glasu, ki je strašljivo odmeval v velikem praznem prostoru. Na vsem svetu je bila sama z bolečino.

Zaželela si je smrti. Smrt ne more biti hujša, kakor so bolečine, ki jih prestaja.

Verjela je, da bi se onkraj smrti srečala z materjo. Globoko v srcu je zahrepenela, da bi bila pri njej, živa ali mrtva. Trpljenje se je zlilo v glasne krike.

»Mama! Mama! Mama!«

Njeni klici so rezko odmevali od sten jedilnice. Ni se jih zavedala. Zvijala se je v kljuvajoči bolečini. Zdelo se ji je, da se je bolečina iz prstov razširila po vsem telesu.

»Mama! Mama! Mama!«

Odprla so se vrata jedilnice.

Prestrašeno je planila kvišku.

Vstopil je debeli oskrbnik.

»Kaj delaš tu ponoči? Kaj ti je? Čemu vpiješ?« je vpraševal, ko je stopal proti njej.

»Boli. Boli,« je jecljala Veronika in mu molela roke, pokrite s krastami, in prste, zagnojeno nabrekle.

Razgrnila je odejo. Gledal je ramena in noge, vsa v gnojnih krastah.

Majal je z glavo, mežikal in gubal čelo.

»Ja, zakaj pa nisi tega pokazala sestri Rdečega križa?« je vprašal.

»Saj sem. Že pozimi. Pa se je samo norčevala. Boli, joj kako boli...«

»Ubogi otrok. Ti ubogi otrok,« je mrmral. »Jutri boš šla k zdravniku.«

Do jutra se ji je zdelo neskončno dolgo. Zvijala se je pod odejo. Stiskala je ustnice, da ne bi budila deklet, ki so spala.

Zjutraj si je vodja taborišča ogledal Veronikine roke. Obrnil se je k mladi Nemki, sestri Rdečega križa, priprl oči in osorno vprašal:

»Kako pa skrbite za zdravje ljudi v taborišču?«

Jecljaje se je pričela izgovarjati.

»Ne maram izgovorov! Bolezen bi se lahko razpasla po vsem taborišču. Kdo bi pa delal!?« je kričal na njo.

Saj res! Kdo bi delal, če bi takole obolele vse roke v taborišču? Roke morajo biti zdrave, da lahko delajo za veliko nemško armado. Kako bi bilo, če bi se na mah ustavili vsi stroji, ker jim razbolene in zagnojene roke ne bi mogle več streči? Da, za to gre!

Veronika je v duhu videla neštevilne bolne roke. Videla je brezkončne vrste strojev, ki so obstali. Njen privid je prekinil oskrbnikov glas:

»Pa otrok? Se vam ni smilil?«

Sestra je prezirljivo našobila ustnice.

»Fej, takšna sestra Rdečega križa! Ven!« je zakričal in ji s stegnjenim prstom kazal vrata.

Vodja taborišča se ni vmešal.

Za kratek trenutek se je Veronikin pogled srečal z očmi oskrbnika. Ali je bilo res usmiljenje, kar je videla v njegovih očeh?

Morda se je motila. Nemški ljudje, ki jim dobrota v srcih še ni zamrla, niso iskali zaposlitve v taboriščih izgnancev. Zakaj naj bi bil njihov oskrbnik drugačen kakor vsi predpostavljeni, ki jih je dotlej srečavala? Vendar ni bil slab. Tudi vodja taborišča jim ni delal krivice. Večkrat je že razmišljala o tem. A nikdar ni mogla ugotoviti, kaj ju je napotilo, da sta prevzela službo v taborišču izseljencev.

Zdravnik v bližnjem mestu se je lotil zdravljenja Veronikinih rok. Stiskala je zobe in solze so ji lile po licih, ko je čistil zagnojene prste. Odstranil ji je nohte z dveh prstov. Kričala je naglas. Končno ji je bolna mesta namazal in povil.

Dal ji je lonček mazila.

»Namaži in previjaj vsak dan, dokler ne bo dobro!« je naročil.

Dobila je tudi veliko škatlo neprijetno dišeče mazave snovi. Hkrati ji je zdravnik naročil, kako naj mazilo uporablja.

Vsa nesrečna je slonela zvečer ob oknu pred spalnico. Morala bi se namazati, preden gre v posteljo. Ampak kako? Povezani prsti so zboleli ob najmanjšem dotiku.

Bala se je poprositi katero izmed deklet, da bi ji pomagala.

Da, imela je zdravila, a nobene možnosti, da bi jih bila vsaj preizkusila. Obupovala je ob misli, da ne bo nikoli ozdravela.

Tedaj je prišla po hodniku čedna, mlada žena. Veronika jo je dotlej že večkrat videla. Vendar ji je bila prav tako tuja kakor vse, ki niso bile v njeni sobi.

Ustavila se je ob njej.

»Si se porezala?« je namignila na povezane prste.

»Ne. Zanohtnice imam,« je rekla Veronika.

»O, to pa gotovo zelo boli,« je menila žena.

»Da, boli. A prej je bolelo še bolj. Danes sem bila pri zdravniku. Sedaj je bolje. Toda morala bi si prste previti, da bi se rane hitro celile. Ne vem, kako naj to napravim.«

»Saj ti lahko previje katera izmed tovarišic.«

Veronika je počasi zmajala z glavo.

»Ne bodo,« je rekla žalostno.

»Čemu vendar ne?«

»Izgibljejo se me ...«

»Ali ste sprte?«

»Ne. Nismo.«

»Tega pa ne razumem več.«

Veronika se je zazrla v njen obraz. Videla je ljubeznive oči, ki so začudeno gledale vanjo. Žena je čakala, da ji odgovori.

»Veste, garje imam. Bojijo se, da bi se one nalezle,« je povedala. Gledala je ženi v obraz. Ali se bo tudi ona umaknila? Ah, šla bo! Zopet bo ostala sama na praznem hodniku.

Toda žena ni odšla.

»A tako je torej s teboj. Imaš morda zdravilo proti bolezni?« je vprašala.

»Danes sem ga dobila. Toda ne morem se namazati.«

Žena je malce molčala. Nato je svetel nasmeh šinil preko njenega obraza.

»Ti lahko jaz pomagam? Hočeš?«

»Se ne bojite, da bi se tudi vi okužili?«

»Ne, ne. Nič se ne bojim. Bom že naredila tako da bo prav. Kar pojdiva v sobo.«

»Za vašega bolnika bom malo poskrbela,« je rekla, ko sta vstopili v spalnico in šli k Veronikinemu ležišču.

Dekleta, ki so bila že v posteljah, so ju začudeno gledala.

Obrnila se je k Veroniki.

»Sleci se,« ji je rekla.

Deklici je bilo nerodno, da bi se kar takole pred tujo ženo slekla.

»Nikar, no! Saj te vendar ne morem mazati po obleki,« se je zasmejala žena.

Toda ko je obležalo pred njo na ležišču drobno telo, vseprek prekrito s krastami in ranami, je nasmeh zamrl.

»To je pa hudo,« se je zgrozila.

Veronika je začutila na telesu mehko roko, ki je nežno, prav narahlo vtirala mazilo v razbolelo kožo.

»Peče?« je vprašala žena.

»Ne. Kar prijetno je,« ji je odgovorila, čeprav v resnici ni bilo.

»No, vidiš, saj bo šlo. Kakšen teden se bova takole poigravali večer za večerom. Treba se bo tudi lepo kopati s toplo vodo in menjavati perilo, pa bo kmalu dobro,« je govorila žena. Kmalu je bilo vse telo namazano s plastjo mazila.

Veronika ni našla besed, s katerimi bi se ji bila lahko zahvalila tako, kot je čutila v srcu. Vedela je, da bo ozdravela. Ta tuja žena ji bo pomagala k zdravju. Vsa je bila v zadregi.

Žena se je vedro zasmejala.

»Glej jo, sedaj si pa domišlja, da ji nudim ne vem kakšno dobroto. Nekdo ti mora pomagati. Prava reč, če sem to ravno jaz.«

Njen glas je postal resen. »Posebno mi, ki smo izgnani in živimo v enaki nesreči, moramo drug drugemu pomagati.«

Molče jo je poslušala Veronika. Tudi dekleta so molčala. Vedela so, da so njene besede njim najbolj namenjene. Saj bi bila vendar katerakoli izmed njih lahko pomagala Veroniki.

V naslednjih dneh je Marija, tako je bilo ženi ime, redno prihajala k Veroniki. Vsako jutro je previjala njene prste. Vsak večer ji je vtirala mazilo v telo. Prala je njeno perilo, da se je lahko pogosto preoblekla. Poprosila je vodjo taborišča, da se sme deklica kopati tudi med tednom.

Kmalu se je pokazal uspeh. Rane na prstih so se celile. Srbenje je ponehavalo.

Mariji je bila iz srca hvaležna. A kadarkoli je hotela govoriti o svoji hvaležnosti, jo je Marija prekinila in pričela o čem drugem.

Vsem dekletom v sobi se je priljubila. Bila je živahna in znala se je pošaliti, če je bila priložnost. Znala se je resno in zanimivo pogovarjati, da so jo rade poslušale. Po tistem prvem večeru jim ni nikoli več omenila njihovega ravnanja.

Veronika pa se je z njo še posebno zblížala. Videla je, da Marija ne živi le v sedanosti kakor ona.

»Naše trpljenje mora biti plačano s srečo,« je rekla nekoč.

»Toda kdaj, le kdaj ga bo konec, tega trpljenja?« je vprašala deklica.

»Konec? Hm, kdo bi to vedel? A vse kaže, da zlo ne bo trajalo tako dolgo, kakor že traja. Nemčija se že zviija v svojem predsmrtnem boju. Včasih traja to dalj, včasih manj časa.«

»Kaj mislite, kako bo, ko bo konec. Kaj bo z nami?«

»Noričica. Šli bomo domov. Tja vendar spadamo.« Svetel nasmeh je spremljal njeno upanje.

Veronika pa jo je žalostno pogledala. Srce ji je ob misli na vrnitev postalo težko.

»Domov? Ah, nikogar več nimam tam. Nihče me ne pričakuje,« je tiho rekla. »Kaj naj bi delala doma?«

»Nikar ne bodi malodušna! Ko boš zopet doma, boš mislila drugače kakor sedaj,« se je Marija nasmehnila.

Veronika je spet pričela delati. Pospravljala je pisarno vodje taborišča in opravljala manjša naročila. Kar zadovoljna je bila.

Toda kmalu je morala nazaj v delavnico. Zgrozila se je ob misli, da bo zopet podrejena delovodjevim surovostim. Vendar jo je prav delovodja želel imeti nazaj. Čudno se ji je zdelo, ko ji je vodja taborišča to povedal.

Kasneje je od šivilj zvedela, da je dekle, ki jo je nadomeščalo, pokvarilo skoraj tristo parov hlač. Nepravilno je zarisovalo po blagu. Šivilje so sešile nepravilno označene dele. Polomija je bila veličanska. Delovodja je blaznel. A nihče ni nikoli zvedel, če se je dekle res zmotilo, ali pa je napako namenoma povzročilo.

Veronika se je torej vrnila.

Ni ji bilo mar, ko je ugotovila, da je postal delovodja do nje prizanesljivejši. Prav tako ji ni bilo mar, ker se je kmalu zopet začel razburjati zaradi porabe sukanca, ki se mu je zdela čez potrebo velika.

V neprestanem delu je minevalo poletje. Nobenih posebnih dogodkov ni bilo.

Nekega dne je dobila Veronika pismo od znanke iz Lovnika. Ni vedela, naj se pisanju čudi ali smeji. Res, Pepa, ki ji je pisala, ni bila preveč brihtno dekle. A pismo je bilo kljub temu nenavadno. Vedno znova je brala:

»Libe Veronika! Cuerst sene grüse andih. Cuhaue ist niks neuss. In Lovnik ist imer Šöner. Der Wald ist grün. Dort kommen fiele fremde Fogel. Aber unsere Fogel (jih) jagen fort. Usere Fogel sind

stark. Sie verteidigen ihr Vald. Ich gee noch immer in die Schule. Ich kan schon vil deutsch. Schreibe mir vas. Schöne grüse von dein Pepa.«*

»Ti, kakšno pismo pa je to? Ti je poslala domačo nalogo?« jo je vprašal vodja taborišča, ko ji je pismo izročil.

Veronika je vpricho njega prebrala pismo. Ne, res ni razumela pisma. Zmajevala je z glavo.

»Menda res,« se je nasmehnila njegovi pripombi o domači nalogi.

Kasneje je pokazala pismo Mariji.

Marija se je zasmejala, ko je prebrala vrstice:

»Tvoja Pepa res čudno piše. Vsaj na prvi pogled je videti tako. A vendarle ti v pismu pošilja važno sporočilo.«

»Kakšno sporočilo?« Začudeno jo je pogledala.

»Sporoča ti, da so tudi tam, kjer si ti doma, borci za svobodo. To so njeni ‚unsere fogel‘.

Tudi drugi sprejemamo takšna sporočila.

Povsod se narod upira Nemcem. Do konca se jim bo upiral. Dotlej, da bodo premagani. Razumeš?«

Da, Veronika je razumela. Zopet je vstajalo v njej upanje, ki ga je v zadnjih mesecih pregnanstva izgubila. Nekoč bo vendar še lepo! Mora biti. Potrebno je vztrajati in dočakati tisti čas.

Tu in tam je Veronika dobila kakšno pismo od Frančka. Živel je dobrih petdeset kilometrov od njenega taborišča.

Bil je praznik, ko je dobila dovoljenje, da ga sme obiskati.

Potovanje pa je bilo naporno. Vlak, s katerim je potovala, se je kar na lepem ustavil. Potniki so se razbežali in se poskrili med grmovjem na polju. Drhtela je v svojem grmu in gledala, kako so letalci preletavali vlak. Zatiskala si je oči ob rafalih. Skoro žal ji je bilo, da se je podala na pot. Speinshardt, kjer je bilo njeno taborišče, je bil mala vas, preneznatna za cilj letalskega napada. Bližnja mesteca, Neustadt in Eslenbach so večkrat vznemirjale tuleče sirene, a tudi tja še ni padla nobena bomba.

Odkar je odšla iz Selingenportna, se ni niti enkrat stiskala v zaklonišču. Beg z vlaka, skrivanje v grmovju in sikajoči rafali letal so se ji prav zato zdeli še nevarnejši.

* V spakedrani nemščini:

Draga Veronika!

Najprej te lepo pozdravljam. Doma ni nič novega. Na Lovniku je vedno lepše. Gozd je zelen. Tja prihajajo številni tuji ptiči. Toda naši ptiči jih preganjajo. Naši ptiči so močni. Branijo svoj gozd. Še vedno hodim v šolo. Znam dobro nemško. Piši mi kaj. Lepe pozdrave od tvoje Pepe.

Na vse težave je pozabila, ko je dosegla cilj.

Stiskala je roko bratu, ki ga že tako dolgo ni videla.

Zdel se ji je zelo spremenjen. Močnejši je postal in bolj odrasel.

Drug drugemu sta pripovedovala o vsem, kar sta doživljala, odkar so ju v Selingenportnu ločili.

»Saj veš, zdaj se učim ključavničarstva. Pisal sem ti že o tem. Mojster je star dedec. Kar rad me ima. Tudi njegova žena ni slaba. Samo enega sina sta imela. Padel je nekje v Rusiji.

Mojster pravi, da bom ostal kar pri njem. Potem namreč, ko bo konec vojne. Pravi, da bi mi vse zapustil kar ima,« je pripovedoval.

»Pa boš ostal?« ga je radovedno pogledala.

»Kaj pa misliš! Še če bi me privezali, bi pobegnil. Midva sva vendar v Lovniku doma!« je vzkliknil.

Svetlo ga je pogledala. Da, tudi ona upa na vrnitev v domovino.

Neverjetno hitro so jima minevale ure. Veronika ni mogla zadržati solz, ko sta se poslovljala.

»Nikar ne joči!« jo je tolažil. »Mogoče bo tedaj, ko se bova spet srečala, na svetu drugače, kakor je danes. Vse kaže, da

konec izgnanstva ni več daleč. Pa četudi bi bilo, bo nekoč vendarle prišel. Nikar ne jokaj!«

Poslušala ga je, a je kljub temu morala jokati. Srce ji je bilo težko ob misli, da se mora zopet za kdove kako dolgo posloviti od brata, edinega, ki je razen nje še preživel nesrečo Ferjanove družine.

Solze so ji kar same od sebe silile v oči.

Zopet je bila v deželi jesen. Akacije na vrtu taborišča so postale iz dneva v dan bolj rumene.

Sadovnjaki okoli vaških hiš so se čez noč spremenili v rdečerjavo lepoto.

Življenje v taborišču pa je bilo vedno enako. Dan je bil podoben dnevu, kakor obroček obročku v brezkončni verigi.

Le sobotni popoldnevi in nedeljski dnevi so prinašali malo pestrosti. Tedaj so dekleta lahko opravila kaj zase. Nekatere so pisale svojcem in znancem v domovini. Zopet druge so si poiskale družbo tovarišic, s katerimi so bile rade.

Neko soboto je Veronika oprala svoje perilo. Namenila se je, da poišče Marijo. Rada bi se bila razgovorila z njo. Ni je našla v njeni sobi.

»Morda je na dvorišču,« je menilo neko dekle.

Marija je bila res na dvorišču. Sedela je z nekaj tovarišicami v travi pod akacijo.

Veronika je bila razočarana. Že se je hotela obrniti, da bi odšla. Tedaj je od skupine pod akacijo zazvenela pesem. Otožno in neskončno mehko se je širila melodija v nastajajoči večer. Veronika je prisluhnila in ostrmela. Po dolgem, dolgem času je zopet slišala slovensko pesem. Spoznala je napev.

Zdelo se ji je, da se pred njo razgrinja dobro znan svet. Njen Lovnik! Da, saj je prav tam to pesem prvič slišala. »Pod goro je čredo pasla,« so peli fantje njene vasi. Tudi Tonče je bil tedaj z njimi. Tudi Tonče! O, kako je zvenel njegov glas, kadar je zapel!

Bilo ji je, da bi zajokala.

Šepetala je besede pesmi. Brezglasno je pela s pevkami.

Nenadoma se je zdrznila. Morda ni slišala prav? Ne, pevke so pele pesem res malo drugače, kakor jo je pela ona. Dekle v njihovi pesmi ni hrepenelo po mladem pastirju. Želelo je v goro k partizanu, da ob njem dočaka zmago. Bila je ista pesem, čeprav malce drugačna. Bila je lepa. Morda še lepša kakor ona stara, ki jo je poznala. Želela jo je še poslušati, a pevke so končale.

Že je hotela stopiti k njim. Poprosila bi, naj še enkrat zapoje. Obstala je, ker so njihovi glasovi zopet zazveneli. Pele so novo, njej neznano melodijo. Pesem, ki je ni še nikoli slišala.

Zleknila se je v travo ob košatem grmu. Vse njeno bitje je srkalo vase pesem za pesmijo.

Zdelo se ji je, da skrito prisostvuje vzvišenemu obredu. Niti zganila se ni. Bala se je, da bi zmotila prepevajoče žene in dekleta.

Znočilo se je že. Pevke so se dvignile in odhajale v sobe. Veronika pa je še ležala v mehki travi. V njej so še vedno zvenejele melodije in besede, ki jih je bila slišala.

Kakor v snu je nato odtavala v spalnico. Čar, ki jo je prevzel ob slovenskem petju, je ni zapustil, ko je že ležala na trdem ležišču. Bilo ji je, kakor da šumi okoli nje drevje domačih gozdov in da posluša šumljanje Bele, ki hiti skozi Lovnik v dolino. Tonila je v sen, v njej pa še niso izzveneli sladki glasovi.

»Kako lepo ste sinoči prepevale,« je rekla drugo jutro Mariji.

»Slišala si nas? Kje pa si bila?«

»Ležala sem ob grmu. Niste me mogle videti. Tako lepo je bilo.«

»Torej ti je ugajalo naše petje?«

»Pa še kako! Od kod imate vse tiste lepe pesmi?«

»Aha, ti misliš nove pesmi, ki jih prej doma še nisi slišala, kajne?« je uganila Marija.

»Da, pesmi o partizanih. O borbi, zmagi in svobodi. Odkod jih imate?« je vpraševala.

»Glej jo no! Z doma jih dobivamo. Takšne pesmi pojo sedaj po domovini naši ljudje. Vsi tisti, ki so ostali dobri in pošteni.«

»Toda, kako jih dobivate? V pismih vendar ne? Saj pisma pregleda vodja taborišča.«

»Seveda jih ne dobivamo v pismih. V paketih nam jih pošiljajo. Skupno z notami za napev.«

»Pakete tudi pregleda vodja taborišča!«

Zmajala je z glavo. Zdelo se ji je nemogoče.

»Kdaj pa kdaj dobi katera klobko volne. Domačo volno, ali pa volno kakšne razparane jopice. Volne pa vodja taborišča le ne razvija. Volno navadno navijemo na kepico papirja, ki potem ostane v sredini klobke. Vidiš, na tistih kepicah papirja dobivamo pesmi.«

»Kako prebrisano,« se je nasmehnila Veronika.

»Tudi najrazličnejša važna sporočila o življenju v domovini zvemo tako. Tam se godijo sedaj velike reči,« se je zamislila Marija.

Po tistem sobotnem večeru se je tudi Veronika naučila novih pesmi in jih pela z Marijinimi pevkami.

Pele so le tedaj, kadar ni bilo v samostanu vodje taborišča. Odkar je bila tu delavnica, nista nikdar zapustila taborišča hkrati

oskrbnik in vodja taborišča. Eden izmed njiju je bil vedno prisoten. Celo ob nedeljah sta izmenoma imela službo.

Oskrbnika se niso bale. Ugotovile so, da celo prisluškuje njihovemu petju. Ni jim ga prepovedal.

V začetku decembra je zvedela Veronika, da namerava nekaj deklet in žena za božič pripraviti majhno prireditev. Del prireditve naj bi bil slovenski.

Veronika je podvomila.

»Pa nam bodo dovolili?«

»Bodo, bodo. Vodja taborišča ve, da imamo vaje, pa ne nasprotuje,« je reklo neko dekle.

»Ej, marsikdo, ki je bil še bolj vroč, se počasi ohlaja,« je menila Marija.

Za božič so interniranke res imele svojo prireditev.

Naslednji dan je bil praznik. Izgnance je spominjal nanj le hlebec kruha, ki ga je kot praznični dodatek prejel vsak izmed njih.

Pričelo se je leto tisočdevetstopenštirideseto.

Nekaj dni po novem letu je šest najmlajših deklet iz taborišča odhajalo drugam.

Veronika in Ančka sta bili med njimi. Veroniko je premeščenje prizadelo. Res, nič dobrega ni imela tu. Toda navadila se je taborišča. Navadila se je življenja v njem. Zbližala se je z dekleti. Ne, ni odhajala rada.

»Pa še v petek moramo proč. Petek, slab začetek,« je menilo eno izmed deklet, ko je pospravljalo culo. »Nisem praznoverna. Nič se mi ne smejte. Toda bolje bi bilo, če bi šle šele v soboto. Če pridemo tja v petek zvečer, bomo morale v soboto že delati,« je pojasnilo dekle.

Veronika je šla k vodji taborišča. Prepričala ga je, da niso pripravljene za odhod.

»No, boste šle pač v soboto zjutraj,« je rekel. Zanj je bila zadeva opravljena.

Veronika se je pričela poslavljalati. Težko se je ločila od tovarišic v svoji sobi.

Še težje ji je bilo, ko se je poslavljalala od Marije.

»Kdaj se bova spet videli?« je vpraševala.

»Ne obupaj punčka! Tudi tisti čas bo prišel. Morda bo tedaj, ko se bova zopet srečali, že svoboda.«

NEUMARKT

Na majhni vzpetini ob gozdiču je stala vrsta barak. Barake niso bile ograjene, niti zastražene.

Dekleta so se spogledala:

»Glejte, nobene ograje ni, nobene straže!«

»No, morda pa ne bo prehud,« so mislile.

Toda ko je v pisarni mrk gestapovec zapisal njihova imena v svoj seznam, jim je upanje splahnelo.

Tiho so šle proti barakam.

Tedaj jim je dvoje deklet priteklo naproti.

»Veronika!«

Veronika je presenečena obstala.

»Elka! Trezika!«

Stiskale so si roke in se objemale.

Veronika je nato videla še več deklet in fantov, s katerimi je bila že v prejšnjih taboriščih.

Ker je bila nedelja, so prijateljice ostale ves dan skupaj.

Druga drugi so pripovedovale, kako se jim je godilo, odkar so bile ločene.

Nenadoma se je oglasilo zavijanje siren.

Vse je steklo v zaklonišče.

»Oh, tega pa v Speinshardtu ni bilo,« je rekla Veronika, ko so bile zopet pred barako.

»Saj sedaj ni bilo nič hudega. Letala so nas samo preletela. Kadar padajo bombe, je drugače,« je menila Elka. »Včasih je pekel.«

»Vse mine, pa bo še to,« je rekla Trezika.

Veronika se je nasmehnila, ko je pomislila, da prijateljica še vedno ni izgubila svojega upanja.

»Da, minilo bo. Nemčija bo stolčena. Da bi le že kmalu minilo!« je vzkliknila Elka.

Tudi ona se ni spremenila, do vrha je polna sovraštva, kakor je bila pred poldrugim letom v Selingenportnu.

»Hrana pa še ni preslaba, kajne?« je menila Veronika po večerji.

»Slaba res ni. Premalo je bilo,« je ugotovila Ančka.

»Prav siti nismo nikoli,« je povedala Trezika.

»Kaj delate tu?«

»Izdelujemo ročne granate in razstrelivo. Kako živimo, boš pa še prekmalu zvedela,« je odvrnila Elka.

Veronika jo je pogledala. Ali je tako slabo, da ji niti povedati ne upajo?

»Pa saj se bo nekoč končalo,« je rekla Trezika.

Ležišča niso bila preširoka, a na vsakem sta spali po dve izgnanki. Veronika je legla k Ančki. Komaj je dobro zaspala, ko sta jo tuljenje siren in vrvež okoli nje vrgla kvišku.

»V zaklonišče!«

»Hitro! Hitro!«

Zmetala je nase obleko, nataknila čevlje in stekla z drugimi. Že se je zaslišalo pošastno bobnenje. Zemlja se je pričela tresti.

Dolgo časa so se stiskale v zaklonišču, preden so se sirene zopet oglasile in naznanile konec nevarnosti.

»Lepo so nas sprejeli. Z ognjemetom in topovi,« se je norčevala Ančka, ko sta že ležali na ležišču.

»Ne šali se!« je vzkliknila Veronika. Bila je vsa prestrašena.

»Se boš že navadila,« se je nasmehnila deklica, ki je ležala na sosednjem ležišču. »Marsikatero noč nas celo po trikrat prebudi alarm.«

Veronika je vzdihnila. Še dolgo je prisluškovala, če se bodo sirene spet oglasile. Niso se.

Ni se še zdanilo, ko je bilo treba vstati.

»Hitro, hitro!« je priganjala Trezika.

»Zakaj se tako mudi?« je vprašala Veronika.

»Barako moramo zapustiti hkrati. Nobena ne sme zaostati,« je pojasnila Elka.

V nekaj minutah se je pred barakami uredila dolga vrsta fantov in deklet.

Bril je oster zimski veter. Snežinke so kakor biči udarjale v obraz. Vrsta se je pomaknila naprej. Oglasila se je pesem.

»Zakaj pojete?« se je začudila Veronika.

»Moramo,« ji je pojasnila deklica, ki je stopala pred njo.

»Da, da. Na delo gremo. Biti moramo dobre volje,« se je režala Ančka.

Šli so skozi visoka vrata v žični ograji in obstali na velikem dvorišču.

»Tu je Apfelplatz,« je rekla Trezika.

Stali so in vsi premraženi drhteli. Nekdo pred njimi je imel jutranji govor. Nato je sledilo dviganje zastave.

Z dvignjeno roko in glasnim — Heil Hitler — je morala mladina pozdravljati nemško zastavo.

»Vsako jutro je tako,« je zašepetala Trezika.

»Da bi jih pobasalo sto vragov!« je tiho rekla Ančka.

»Tisoč! Milijon!« je siknila Elka.

Veronika je molčala. Zeblo jo je. Bila je še utrujena. Ni se ji dalo govoriti.

Takoj po zajtrku se je pričel delovni dan.

Delovni prostori so bili v manjših zgradbah dobro skritih pod drevjem in med navoženimi griči. Vse skupaj je obdajala visoka žična ograja, zastražena z mnogimi oboroženimi stražarji.

Razen sedemdesetih slovenskih izgnancev so delali tam tudi mnogi ukrajinski delavci. Veronikino delo ni bilo težko. Tudi zamotano ne.

Privijala je vijake in uravnavala zapleteno žico na še nedogotovljenih ročnih granatah. A morala je zelo hiteti, kajti granate so bile na tekočem traku.

Stotine in stotine nedokončanih ročnih granat je romalo od rok do rok, dokler ni bila na nekem drugem koncu granata končno napravljena.

Veliki Reich jih je še potreboval.

Na kakršnokoli sabotažo ni bilo niti misliti. Med delovnimi mizami je neprestano hodil mojster oddelka.

Veroniki je kar skraja postalo vseeno, če je bila ponoči v baraki, ali podnevi ob svoji delovni mizi. Povsod je bilo enako hudo. Iz dneva v dan je postajalo huje. Vedno pogosteje so tulile sirene.

»Oh, saj sem komaj legla,« je vzdihovala vsa utrujena in hitela v zaklonišče. Najraje bi bila kar ostala. Toda ker je bežalo vse, je bežala tudi ona.

Včasih so bili v zaklonišču malo časa. Zopet drugič pa je bobnelo, da se je tresla zemlja. Mladi izgnanci so si zatiskali oči in ušesa. Bledi, prestrašeni in prezeblji so se po končanih alarmih vračali v barake.

A tudi na ležišču ni bilo miru.

Veronika se je prvič v življenju srečala s steniciami.

»Ali te golazni res ni mogoče uničiti?« je vpraševala skraja.

»Kje neki. Saj je vse zasteničeno. Razen tega nimamo niti sredstev niti časa, da bi jih preganjali,« je pojasnjevalo neko dekle.

Za osebno snago ni nihče skrbel. Vse pogostejši so bili bombni napadi. Skoro neprestano se je tresla zemlja. Le kdo bi v takšnem mislil na čistočo!

Nekateri mladi izgnanci so upali:

»Nič nam ne bodo storili. Saj vedo, da je tu taborišče.«

A kljub temu so sekali izstrelki tudi sem. Avtomobili in kamioni, ki so stali za ograjo delovnega objekta, so jim bili cilj.

Včasih ob alarmu niti niso bežali v zaklonišče. Fantje in dekleta so postajali zmedeni, kakor da ne znajo več misliti.

Ves januar in februar ni prišla v taborišče nobena pošta. Niso vedeli, kaj se dogaja v svetu. Samo slutili so.

»Bliža se konec.«

»Stolkli jih bodo, preklete! Naj jih pobijejo, kakor so oni pobijali naše ljudi!« je govorila Elka.

Veronika jih je molče poslušala. Vse v njej je postajalo prazno. Že dolge tedne ni več razmišljala o preteklosti. Tudi na bodočnost ni mislila. Sedanost z mrazom, mrčesom, pomanjkanjem hrane in neprestanimi letalskimi napadi je bila pretežka. Želela si je le še miru.

Zgodilo se je, da so po končanem bombardiranju fantje morali v mesto. Pobirali so mrličje. Potem so skoraj dan za dnevom opravljali to žalostno delo.

Zvečer so pripovedovali.

»Nehajte! Nehajte vendar!« je vzklikala Veronika, ko so govorili o razmesarjenih truplih in raztresenih udih.

»Sedaj, ko plavajo v lastni krvi, tudi sami želijo konec,« so vedeli fantje.

»Amerikanci prihajajo!« je zavpil nekdo v taborišču.

Temu je pritrjevalo neprestano bobnenje. Bilo je bobnenje fronte. Dekleta v delovnem prostoru so se spogledala:

»Zdaj bo konec.«

»Spomladi se je pričelo trpljenje. Spomladi se bo končalo.«

Da, res je bila že pomlad. April se je nagnil v drugo polovico. Pomlad...

Veronika se je začudila. Saj niti opazila ni, da je trava okoli barak zazelenela. Nič ni videla, da je vzbrstelo drevje v gozdiču. Zadnji čas je zaznala samo še letalske alarme. Živela je v strahu, kaj se bo zgodilo naslednji trenutek.

»Nemčijo jemlje vrag,« se je zasmejala Elka.

Govorile so slovensko. Mojster in vojak, ki sta stala ob njih, se zanje nista zmenila. Neprestano bobnenje je bilo tudi zanju važnejše.

Tisti dan ni nihče več zares delal.

Tudi noči, ki je sledila dnevnu, ni nihče prespal.

Bila je svetla od požarov, žarometov in eksplozij granat.

Vseeno so stražarji drugo jutro zgnali mladino iz barak v delovne prostore.

Nenadoma so izgnanci ugotovili, da so vsi Nemci izginili. Nikjer več ni bilo mojstra. Nikjer nobenega vojaka. Kakor da so se pogreznili v tla. Le oborožen stražar je stal ob vratih na svojem mestu.

»Hočejo, da bi poginili,« je reklo neko dekle.

»Saj. Tudi ameriška granata nima oči,« je menila druga.

»Čujte, če pade v skladišča, polna razstreliva, ena sama granata, smo vsi izgubljeni,« je zakričal fantov glas.

Mladina je onemela ob opozorilu. Le za hip.

»Kaj čakamo?«

»Pojdimo proč!«

»Zbežimo!«

»Izhod je zastražen,« je kriknil dekliški glas.

»Prava reč!«

»Mnogo nas je. Stražar pa je sam.«

Fantje so vzeli v roke narejene granate. Kakor plaz je udrla truma proti izhodu.

»Kam?« je mrko vprašal stražar.

»Ven!«

»Odkleni!«

»Ne,« je odvrnil in dvignil strojnico.

»Samo zgani se!« je zakričal visokorasel fant, oborožen z dvema ročnima granatama. Ostali so se grozeče drenjali okoli njiju.

Stražar je klonil. V hipu so bila vrata odklenjena. Topo je obslonel ob njih.

Zemlja se je tresla. Zrak je zaradi nenehnih eksplozij neprestano drhtel. Fronta je morala biti blizu.

Veroniki se je zdelo, da so se pogreznile v tla ograje vseh taborišč sveta. Nihče več je ne straži.

Posedli so v baraki na ležišča in se pogovarjali, kaj naj storijo.

»Poberimo svoje stvari in zbežimo v hrib,« je nekdo predlagal.

»Tam so gozdovi.«

Nekateri so ugovarjali:

- »Sedaj ne moremo biti zunaj.«
- »Neprestano nas preletavajo letalci.«
- »Nevarno je.«

Imeli so prav. Izstrelki letalcev so sekali tudi med njihove barake.

Dogovorili so se, da se bodo umaknili zvečer. Ostali bodo skupaj. Mrzlično so pričeli pospravljati in urejati svoje stvari.

Veronika je bila hitro gotova. V svoji culici je imela bore malo. Posedala je na ležišču in nestrpnost čakala, kdaj se bo zmračilo. Ko je napad malce popustil, se je z drugimi vred drenjala k oknom barake in opazovala, kaj se godi zunaj.

Cesta je bila polna nemških vojakov. Mlahavo so stopali drug za drugim. Vsa dotedanja naduta samozavest je padla z njih. Bili so člani razpadajoče armade.

Proti večeru je mladina odšla ven. Ustopili so se ob cesti in gledali kolone umikajočih se vojakov.

»Glejte, tamle so pa zavezniški vojaki! Ujeli so jih.«

Res je med Nemci stopala vrsta vojakov, oblečenih v uniforme, kakršnih dotlej še niso videli. Tudi orožja niso imeli.

Tedaj se je kolona ustavila.

Veronika je videla, da se je nekaj mladih Slovencev približalo nastali gneči. Neki fant je hitel govoriti z ujetnikom. Neopazno se je pet ujetnikov pomešalo med slovensko mladino, ostala kolona se je pomaknila naprej.

»Čemu nam bodo ti ljudje?« je vprašala Veronika.

»Tolmačili nam bodo, ko bo prišla ameriška vojska,« je nekdo odgovoril. »Pravijo, da bo vojne zdaj zdaj konec.«

»Radi so prišli k nam. Nemci bi jih še postrelili,« je rekel drugi. Mračilo se je, ko je mladina zapustila barake.

Nekatera dekleta so se hotela ustaviti, saj so bili že visoko v gozdu.

»Pojdimo še naprej!«

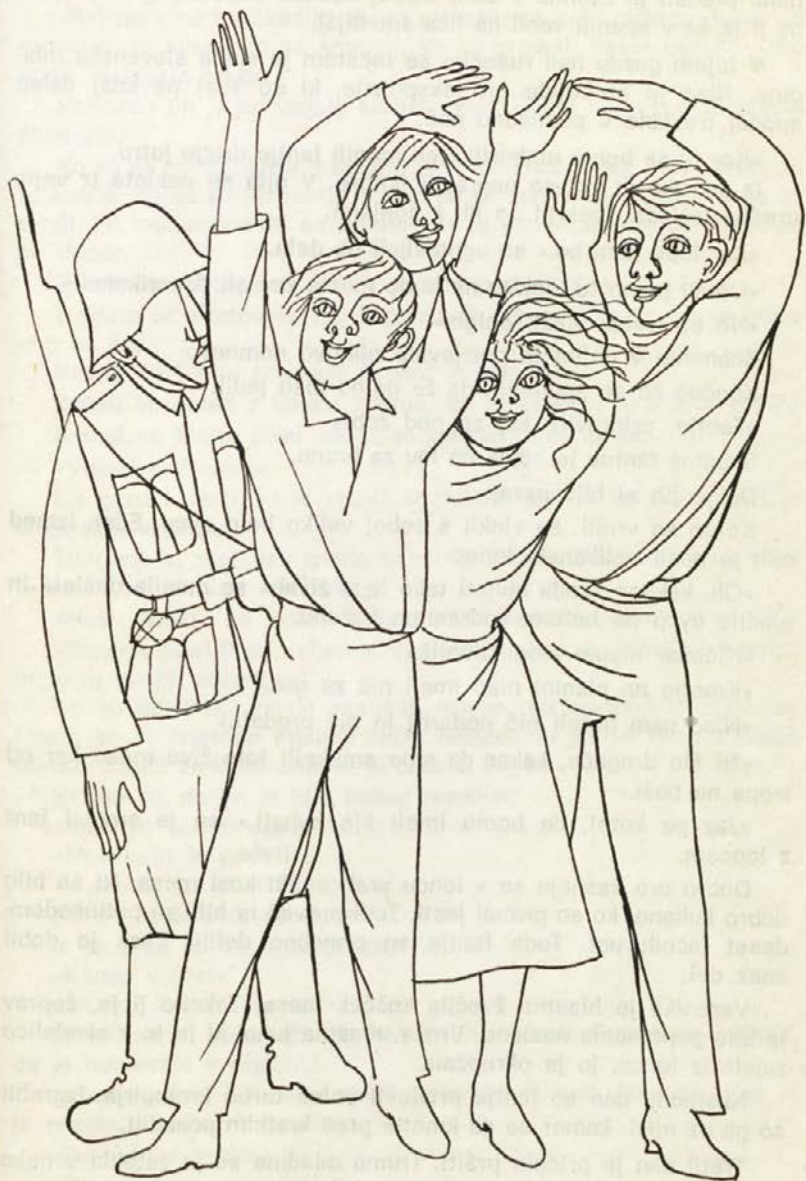
»Čim dalj od mesta, tem bolje,« so trdili fantje.

Prišli so še višje v breg. Posedli so po tleh in se zamotavali v odeje, ki so jih prinesli s seboj.

Od jutra še niso jedli, vendar ni nihče mislil na glad.

Pod zelenečim drevjem je odmeval pritajen razgovor. Slišale so se tudi šale in smeh. Vsi so vedeli:

»Za nas je vojne konec!«

Stisnjena med Ančko in Elko je Veronika zaspala. Nič ni razmišljala, preden je utonila v sen. Dotlej neznan občutek sproščenosti pa ji je še v spanju vabil na lica smehljaljaj.

V tujem gozdu nad rušečim se mestom je spala slovenska mladina. Niso je prebujale niti eksplozije, ki so kdaj pa kdaj daleč spodaj treskale v pomladno noč.

»Kar tu se bomo utaborili,« so menili fantje drugo jutro.

Iz smrekovih vej so napravili šotore. V njih so dekleta iz vejic uredila ležišča. Prekrili so jih z odejami.

»Kar lepo nam bo,« so ugotavljali ob delu.

»Ostali bomo tu, dokler ne bodo mesta zavzeli Amerikanci.«

»Ne bo treba čakati dolgo.«

Bobnenje v dolini je potrjevalo njihovo domnevo.

Končno so se spomnili, da že dolgo niso jedli.

»Fantje, pripravite kaj za pod zob!«

Skupina fantov je odšla na lov za hrano.

Dolgo jih ni bilo nazaj.

Ko so se vrnili, so vlekli s seboj veliko belo ovco. Eden izmed njih je nosil velikanski lonec.

»Oh, kakšna škoda ubijati tako lepo žival,« so menila dekleta in gladila ovco po belem, kodrastem kožuhu.

»Ničesar nismo mogli dobiti.«

»Kmetje na planini niso imeli nič za nas.«

»Niso nam hoteli nič podariti in nič prodati.«

»Ni šlo drugače, kakor da smo smuknili tole živo meso kar od tropa na paši.«

»Jaz pa kotel, da bomo imeli kje kuhati,« se je smejal fant z loncem.

Dobro uro kasneje so v loncu vreli veliki kosi mesa. Ni še bilo dobro kuhano, ko so pričeli jesti. Tudi preveč ni bilo za petinsedemdeset lačnih ust. Toda fantje so pravično delili. Vsak je dobil enak del.

Veronika je hlastno žvečila košček mesa. Teknilo ji je, čeprav je bilo popolnoma neslano. Vroč, mastna juha, ki jo je s skodelico zajela iz lonca, jo je okrepčala.

Naslednji dan so fantje privlekli polne torbe krompirja. Izgrebli so ga na njivi, kamor so ga kmetje pred kratkim posadili.

Tretji dan je pričelo pršiti. Truma mladine se je zatekla v neko prazno razpadajočo hišo in v senik ob njej.

Pretokli so peti in šesti dan. Nekoliko hrane so izprosili, nekoliko pa so tudi kradli.

»Saj nam ne bo škodilo, če si privoščimo kaj boljšega, kakor je krompirjeva juha,« so se smejali, ko so prinesli nekaj kokoši. »Jim bodo že zrasle druge.«

Vendarle jih je pričenjalo skrbeti, kako dolgo bodo zmogli takole životariti.

Ko so se sedmo jutro prebudili, so videli, da je dež minil. Posijalo je sonce. Zopet so šli fantje v vas, da bi dobili hrano. Kmalu so se vrnili. Pri nekem kmetu so zvedeli, da bi jim prodal telico. Prišli so po denar.

Zbrali so precej več, kakor je bilo potrebno.

Dekleta so svetovala, naj kupijo tudi moko, jajca in naj ne pozabijo na sol.

Kmalu so fantje privlekli na vrvi rejeno telico.

Začeli so delati z veliko vnemo, da bi čimprej pripravili kosilo.

Komaj so fantje žival pobili, je zavpilo neko dekle:

»Vojaki prihajajo!«

Na gozdni cesti, ki je vodila iz doline, je res korakala patrolja ameriških vojakov.

Tudi oni so zagledali trumo mladine. Pripravili so puške na strel in se bližali skupini pred uto.

»Naši! Naši!« so pričeli kričati bivši nemški ujetniki.

»Pozdravljeni! Pozdravljeni!« Vpili so in ploskali. Hiteli so naproti oddelku svojih tovarišev.

Ko so ameriški vojaki zaslišali rojake, so povесili orožje. Kar kmalu so si prisrčno stiskali roke. Nenadoma so se bivši ujetniki obrnili. Stekli so k mladini, ki je čakala, kaj bo.

Kričali so, da jih je bilo komaj razumeti.

»Naši so zavzeli mesto!«

»Neumarkt je padel!«

»V mestu je že naša uprava!«

Fantje in dekleta so onemeli. A le za hip.

Iz skupine so se pričeli trgati vzkliki:

»Konec vojne!«

»Konec! Konec! Konec!«

Pričeli so se objemati. Ploskali so in topotali. Fantje so vriskali, da je odmevalo v planini.

»Konec vojne! Konec! Konec!« je vzklikala tudi Veronika. Vso jo je prevzela radostna novica .

»Pojdimo v mesto!«

»Dovolj dolgo smo bili tu.«

»Pojdimo! Pojdimo!«

Pognali so se v uto in pograbili borno prtljago.

Nekaj minut kasneje so tekli v dolino. Z njimi so tekli bivši nemški vojni ujetniki.

»Ostali bomo še kakšen dan z vami, da bomo našim pojasnili, kako je z vami,« so govorili.

Na ubito telico so pozabili.

V štedilniku razpadajoče hiše na planini je ugasnil ogenj. Voda je prenehala vreti.

Na cesti — v dolini — je bilo polno ameriških vojakov.

Dekleta so jim mahala z robci. Fantje so glasno pozdravljali.

Še tisti dan so bili sprejeti v ameriško varstvo.

Niso marali več ostati v barakah.

»Dovolj dolgo so nas žrle stenice,« so govorili.

»Pojdimo v delovne dvorane!«

S stene delovnega prostora jih je gledala Hitlerjeva podoba. Neko dekle se je pognalo k steni in jo zbil na tla.

Steklo na sliki se je hrešče zdrobilo. Ob žvenketu je zajela prisotne divja objest. Želja po uničevanju.

Razsuli so se po delovnih prostorih. Trgali so s sten Hitlerjeve podobe in jih metali na dvorišče.

»Vse na kup!«

»Zažgimo to svinjarijo!«

V upravni pisarni so našli zastave. Zvlekli so jih na dvorišče. Nekateri so jih trgali, pljuvali in teptali po njih.

»Nikoli več!« so kričali. Razbijali so stole in udrihali z njimi po delovnih mizah.

Razbitine so zmetali na dvorišče.

»Nikoli več ne bomo sedeli na njih! Nikoli več!«

Razdejanje je bilo popolno.

Nekdo je na dvorišču zanetil ogenj. Plamen je zajel Hitlerjeve podobe, razcefrane zastave in razbite stole.

Peli so, kričali in vriskali.

Vdrli so v skladišče. Zagledali so skladovnice konzervirane hrane. Spomnili so se, da so lačni. Tlačili so vase vsebino škatel, da jim je postajalo slabo.

V skladišču so bili kupi posteljnine. Nekateri so se pognali k blagu, da bi ga uničili.

»Nikar! Lahko si sešijemo obleke in perilo. Odeje bomo tudi še potrebovali,« je vzkliknil nekdo.

Pričeli so si nalagati, kar je komu prijalo.

Veronika je staknila nekje dva velika kovčka. Prav do vrha ju je naložila z rjuhami, prevlekami in odejami.

Pretaknili so vse kote taborišča.

Vsak je počel, kar je hotel. Vse jim je bilo dovoljeno.

Nekaj fantov je sedlo v avto. Držali so se naduto. Z vzvišenimi kretnjami so dajali navodila skupini, ki se je gnetla okoli njih in dečki so začeli potiskati direktorjevo limuzino.

»Poglej, Veronika!« jo je nenadoma dregnila Elka.

Ozrla se je in kri ji je planila v lica. Zagledala je direktorja taborišča. V spremstvu oboroženih ameriških vojakov se je bližal mladini na dvorišču.

»Glej, kako omahuje!« se je zasmejala Elka.

»Pred tedni pa je hodil tako samozavestno.«

»Kakor da smo zrak, je stopal mimo nas.«

Tudi drugi so ga zagledali. V dobro razumljivi nemščini so pričele od vseh strani nanj leteti zbadljivke.

»Kako mu pristoji tole spremstvo!«

»Kakšna čast za gospoda!«

»Le zakaj se tako kisko drži?«

»Pokonci glavo, gospod direktor!«

Razmaknili so se in vojaki z direktorjem so morali iti med njimi. Nekateri fantje so si pričeli prižigati cigarete. Izzivalno in name-noma. Vedno je bilo kajenje v taborišču najstrožje prepovedano.

Direktor je dvignil glavo. Pomenljivo je kimal in stiskal ustnice.

Nenadoma je razširil oči. Zagledal je skupino fantov, ki so sedeli v njegovem vozilu.

»Proč od avta!« je siknil. Stisnil je pesti in se hotel pognati k limuzini.

»Tiho!« ga je grozeče prekinil eden izmed njegovih spremljevalcev. Hkrati je segel za pas k revolverju.

Direktor je umolknil in povesel glavo. Molče je stopal med Amerikanci.

Mladina je pričela ploskati, topotati z nogami in se smejati. Umirila se je šele, ko je direktor s spremstvom izginil v skladišče streliva.

»Pričel je plačevati svoj račun,« je škodoželjno oponesla Elka.

»Da bi ga le dobro plačeval. Dovolj smo se tresli pred njim,« je zaželela Veronika.

Veliki dogodki, ki so jih doživeli tisti dan, so mladino utrudili. Fantje in dekleta so si zaželeli počitka.

Veronika si je iz odej, ki jih je dobila v skladišču, napravila ležišče. Trdo je bilo, a kaj zato! Nikako bobnenje je ni trgalo iz sna. Nobenih stenic ni bilo, da bi ji kratile spanje.

Naslednje jutro so šla dekleta v kuhinjo taborišča, da bi pripravila hrano. Iz skladišča so nesla škatle konzerv.

Presenečene so obstale. V kuhinji so se vrteli ameriški vojaki.

V polomljeni nemščini in s kretnjami so jim dopovedali, da bodo oni pripravili kosilo.

Res so jih še pred poldnem poklicali v jedilnico.

Vsega hudega vajeni fantje in dekleta so ostrmeli.

Na dolgih, belo pogrnenih mizah so bili kupi dobrot.

Velike sklede dišeče juhe, zvrhani krožniki pečenega mesa, lonci prikuhe, skladovnice belega kruha in kupi peciva so vabili.

Z velikim tekom so pospravljali dobrote, čeprav so si nekateri že dopoldne težili glad s konzervami.

Po kosilu so jih poklicali na dvorišče.

Prednje se je postavil oficir z mnogimi našitki na uniformi. Tolmač jim je v nemščino prevajal njegov govor.

»Konec je vašega suženjstva. Svobodni ste. Ko se bo zmeda v Nemčiji nekoliko uredila, boste šli na svoje domove. Dotlej pa boste ostali v varstvu zaveznikov.«

Divje so zaploskali. Oficir pa je nadaljeval.

»Mi vemo, da so veliki večini od vas ustrelili očeta ali mater. Morda celo oba.

Prav zato, ker poznamo vaš položaj, vam damo možnost, da se izselite v Ameriko. Tam bi poskrbeli za vas. Lahko bi se zaposlili, izučili obrti ali pa se šolali. Kakor bi pač kateri želel.«

Tolmač je umolknil. Pogled oficirja pa je šel od obraza na obraz.

Fantje in dekleta so se pričeli spogledovati. Odkimavali so. Mrmranje je naraščalo v vzklike:

»Ne! Mi gremo v Slovenijo!«

»Vrnili se bomo domov!«

»Domov! Domov!«

Veronika je zaprla oči. Njene misli so pohitele v preteklost. Ustavile so se na klancih Lovnika. V domači globeli. Tiho, kakor dih se jo je dotaknil spomin nekega naročila: »... nikoli ne pozabi, da si bila tu doma...« Da, prav to je naročila mati tisto zadnje jutro, ko se je poslavljala od domačije. In sedaj, da bi šla v Ameriko?

Odločno je zmajala z glavo. Kakor drugi, je tudi Veronika glasno vzklikala:

»Domov! Domov!«

Tolmač je njihove vzklike prevajal oficirju.

Nasmeh razumevanja je preblisnil njegov obraz.

Dodal je le še:

»Če bi se morda kdo premislil, se še vedno lahko javi.«

Od sedemdeset Slovencev se niti tedaj, niti kasneje ni javil nihče za pot preko oceana.

Vsi so želeli domov. Samo domov.

Minevali so dnevi. Teden za tednom je minil.

Prebijali so čas, kakor so vedeli in znali.

Dekleta so v kuhinji pripravljala hrano. Ameriška uprava mesta jim je dajala dovolj živil.

Veronika je s prijateljicami hodila na sprehode v okolico. Posedale so v travi nad barakami ali v gozdiču nad taboriščem. Včasih, vendar poredko, so šle tudi v mesto.

»Sita sem že teh njihovih ruševin,« je nekoč rekla Ančka. »Kar preveč se mi jih zdi.«

»Meni pa premalo,« je vzkliknila Elka. Ozirala se je v hiše, ki niso bile poškodovane. »Vse naj bi jim bili stolkli!«

»Tudi zanje je hudo. Koliko žena in otrok je izgubilo domove. Mnogi — tudi domači!« je zamišljeno menila Veronika. »Mnogi so trpeli, čeprav niso nič zakrivali. Posebno otroci.«

»Ti bi jih najbrž še božala!« je zbadla Elka.

»Krivcev gotovo ne. Ljudje, ki so vso vojno trpeli le pomanjkanje in letalske napade, se mi pa smilijo,« je zagovarjala Veronika svoje.

Elka je malomarno zganila z rameni.

»Mislim, da si bo nemški narod zapomnil, kaj mu je prinesla vojna. To je bila dobra šola — če je ne bodo pozabili,« je pri sebi premlevala Trezika.

»Mi pa ne bomo pozabili! Ničesar in nikoli!« je srdito planila Elka.

»Kar smo mi doživeli, se ne pozabi nikdar,« je tiho pribila Veronika.

TABORIŠČE ČAKANJA

Onkraj Neumarkta je bilo zbirno taborišče. Pregnanci iz skoraj vseh dežel Evrope so v njem čakali na vrnitev v domovino.

V posebnih barakah je dobila svoj prostor tudi slovenska mladina.

Veronika je pospravila prtljago. Odšla je iz barake, da si ogleda novo okolico.

Spet je srečala mnoge fante in dekleta, s katerimi je bila nekoč v Frohnleitnu in Selingenportnu. Videla je srečanja bratov in sester, ki so jih Nemci ločili v prejšnjih taboriščih. Sreča svidenja jim je privabljala solze v oči.

Nenadoma je ostrmela. Samo za hip. Nato je planila v množico.

»Franček! Franček!« je kriknila in objemala brata.

»Veronika! Ali si res ti?« ji je vzradoščeno stiskal roko.

»Tolikokrat sem mislila nate!«

»Jaz pa sem se bal, da se ne bova nikoli več videla.«

Stiskala sta si roke.

Odvedla ga je v barako. Sedela sta na ležišču in si pripovedovala, kaj sta doživela.

Pokazala mu je stvari, ki jih je prinesla s seboj.

Mrko je gledal vsebino kovčkov. Nato je rekel:

»Jaz nisem hotel nič. Ko smo razbili skladišča, bi bil lahko dobil marsikaj. Nisem maral. Ničesar nisem hotel. Ubili so mi starše in brata. Požrli so mi tri leta mladosti. Naj požro še svoje blago!«

»Ah, doma nama bo vse prav prišlo,« je menila. Postalo ji je neprijetno. Zaprla je pokrova in potisnila kovčka pod ležišče.

Franček se je zamislil.

»Doma. Le kako bo doma?« jo je pogledal. »Kdove če naša hiša še stoji.«

Grenko se je nasmehnila. Skoraj vso zimo in vso pomlad ni dobila nobene pošte. Ni mu mogla reči tolažilne besede. Zadrhtela je ob misli, da je dom morda porušen ali požgan.

»Kaj bo, če tudi doma nimava več?« je rekla.

Brat je stisnil oči. Gubal je čelo in nekaj razmišljal. Nenadoma jo je svetlo pogledal. Nasmehnil se je:

»Če doma ni več, si ga bova pač zgradila. Da bi bila le že tam! Imela bova še dom, četudi je sedaj porušen.«

»... in če bi bilo vse požgano, če bi ne stal več kamen na kamnu, boš vendarle srečna — doma.«

V prejšnji zimi ji je Marija to neštetokrat govorila.

Saj res, Marija!

Veronika je vroče zaželela, da bi se srečala z njo. Pričela jo je iskati. Tako rada bi bila govorila z njo. Pohajala je med ljudmi in iskala. Vpraševala jih je po njej. Ni je našla. Ničesar o njej ni izvedela.

Skraja je bila Veronika zmedena zaradi ogromne množice ljudi, ki se je drenjala med barakami. Končno se je vrvenja navadila. Med barakami, ki so bile določene za Slovence, se je počutila kakor doma.

Iz blaga, ki ga je prinesla iz Neumarkta, je šivala perilo, krila in preproste bluže.

Mnogo je bila tudi z otroki, ki jih je bilo v taborišču kar precej.

Našla je Benija. Malega Benija, ki ga je pred leti nesla v taborišče ob češki meji. Otročka, ki se mu v Selingenportnu ni smela niti približati, razen ob času letalskih alarmov.

Malček se ji je zdel otožen. Za štiri leta, kolikor jih je utegnil sedaj imeti, je bil predrobcen. Toda še vedno je imel iste kodraste lase in lepe oči kakor pred leti.

»Bil je bolan. V začetku zime se je zelo opekel, ker nemška negovalka ni dovolj pazila nanj. Dolgo, dolgo je ležal. Bali smo se, da nam bo umrl,« je pojasnjevalo neko dekle.

»Ko bo prišel domov, si bo že opomogel,« je upala Veronika.

»Gotovo se bo kdo zavzel zanj. Staršev nima več.« Veroniko je stisnilo v prsih. Ubogi Beni! Nikoli več ga ne bo mati stisnila k sebi. Še spomina nanjo ne bo imel.

Sklonila se je k njemu.

»Beni!« ga je poklicala.

»Plosim,« se je odzval in jo radovedno pogledal.

»Joj, saj zna slovensko!« je vzkliknila.

»Me smo ga naučile.«

»Zadnje mesece se nemške negovalke niso več brigale za otroke.«

»Govorile smo z malimi slovensko, čeprav je bilo prepovedano.«

»Ali me poznaš Beni?« je rekla Veronika in se nasmehnila ob misli, kako nemogoče vprašanje mu je zastavila.

Malček jo je ogledoval. Nato je živahno odkimal.

»Veronika sem, veš,« mu je povedala.

»Nič te ne poznam,« je zmajal z glavico.

»Rada te imam, Beni.« Dvignila ga je na roke in ga stisnila k sebi.

»Jaz te imam tudi lad,« jo je objel z ročicami.

»Vsakega ima rad. Vsakemu to pove. A tudi me ga imamo rade. Tako smo se bale zanj tedaj, ko smo mislile, da bo zdaj zdaj konec z njim,« je govorilo Veroniki neznano dekle.

Veronika je stiskala malčka k sebi in ga ljubkovala.

Naslednje tedne je marsikdaj vodila otročka za roko med druge otroke.

Nekega dne je zaslišala živahno prerekanje v gruči ob baraki. Prerinila se je med dekleta, da bi ugotovila, zakaj se prerekajo.

»Mamica te ne bo spoznala. Boš že videla, da ne,« je dražilo neko dekle punčko, ki je imela nekako osem ali devet let.

»Pa me bo! Prav gotovo me bo spoznala,« je prepričevalno govorilo dekletce.

»Ah, kje neki! Tri leta te ni videla. Pozabila je že, kakšna si. Prav zares, Nadica, da je pozabila.«

»Oho, da veš, znamenje imam. Na hrbtu, prav na lopatici imam pikico. Kadar me je mamica kopala, se je vedno smejala tisti pikici. Kar pikico ji bom pokazala, pa bo vedela, da sem jaz,« je dekletce vneto dopovedovalo. »Alenko bo tudi spoznala. Ona ima tudi znamenje.«

»Seveda ga imam. Pa saj sem vam ga že večkrat pokazala. A vseeno pogledjte moj prstek. Prav na koncu sem si ga nekoč odrezala. Uh, kako je bolelo! Vedno se mi bo poznalo. Tedaj ko ni več bolelo, se je mamica smejala. Rekla je, da sva sedaj obe zaznamovani. Nadica ima pikico, jaz pa odrezan prstek,« je Nadičina sestra živahno govorila in vsem okoli kazala malce znakažen prst.

»Eh, mamica je ta vajina znamenja gotovo pozabila.«

»Nič ni pozabila. Najina mamica je partizanka. Partizanke pa nič ne pozabijo, da veste,« se je ujezila Nadica.

Veroniki sta se punčki zasmilili. Tako sami in brez zaščite sta, pa jima nagajajo.

»Zakaj ju jezite?« je vzkliknila.

»Oh, tako sta posrečeni, kadar se takole prepiramo.«

»Saj vendar vidite, da jima je hudo,« je menila.

»No, to pa res nismo mislile,« je nekako osramočeno reklo neko dekle.

Veronika je vedela, da sestricam niso nagajale zato, da bi ju jezile ali celo užalostile. Ne. Le dolgočasile so se, pa so si poiskale zabavo, čeprav ne najbolj primerno.

Saj se je tudi sama dolgočasila. Kakor vsem je tudi njej postajalo življenje v prehodnem taborišču iz dneva v dan bolj mučno. Vedno bolj je hrepnela, da se vrne v domovino.

»Kaj hočeš, spoznati moramo tudi življenje pod ameriškim varstvom,« je menila Ančka.

»Oh, ko je pa tako dolgčas,« je vzdihnila Veronika.

»Seveda je. Nič več nas ne kratkočasijo sirene, niti letalski napadi. Tudi stenic nimamo, da bi se ukvarjale z njimi. Ah, celo uši smo se znebile,« je govorila Ančka z narejeno žalostnim glasom. Nikoli je ni dobra volja docela zapustila. Vendarle se je tudi ona dolgočasila. Prav kakor vsi prebivalci prehodnega taborišča. Enako kot Veronika, Elka in Trezika.

»Glejte, neprestano odhajajo transporti,« je večkrat namignila katera izmed njih, ko so opazovale dolge vrste ljudi, ki so zapuščali taborišče.

Barake so za njimi ostajale prazne. Nihče več ni prihajal, da bi jih zasedel. V velikem zbirnem taborišču je vrvenje pojemaleo.

»Ne bodite nestrpne! Saj boste šle tudi ve. Morda čez teden. Morda čez štirinajst dni,« so jim odgovarjali Amerikanci, ko so jih vedno iznova vpraševale.

Preko vsega poletja se je vleklo obetanje.

Končno so jih celo premestili.

Nastanili so jih v manjše taborišče v Passau ob Donavi. V deželi je bila že jesen. Postajali so vedno bolj nestrpni. Zdelo se jim je, da njihovega čakanja ne bo nikoli konec.

Toda nekega večera je šla od barake do barake novica:

»Jutri gremo domov . . .«

Vzklikli sreče in olajšanja so odmevali od lesenih sten.

Nekatera dekleta so celo dvomila, da je to res.

Vendar so šepetale in vzklikale:

»Jutri gremo domov!«

»Pregnanstvo je končano!« se je veselila Trezika.

»Proč iz te preklete dežele!« je stiskala Elka pesti.

»Jutri gremo domov. Jutri gremo domov . . .«

Valovi široke Donave so tonili v temo. V barakah ob reki pa skoraj vso noč niso zatisnili oči.

Fantje in dekleta, redki med njimi so šteli dvajset let, so tisto noč obujali spomine:

»Še veš, kako je bilo takrat . . .«

In govorili so o bodočnosti. O bodočnosti, ki je bila neznana, a so vsi tako zelo verjeli vanjo.

Na dnu pa je v vsakem vrtala misel:

»Kako bo, ko se vrnem domov?«

Kakor vsi je razmišljala tudi Veronika.

»Da, kako bo, ko se vrnem domov?«

POTOVANJE DOMOV

V dolgem tovornem vlaku, ki naj bi prepeljal transport bivših izgnancev nazaj v domovino, je bil določen prostor za mlade, med katerimi je bila tudi Veronika.

Vlak je imel dolge postanke.

Šest noči se nihče ni naspal. Šest dni ni bil nihče sit. Res so dobivali na nekaterih postajah požirek tople kave ali čaja, a sicer so živeli ob hrani, ki so jo dobili pri odhodu iz Passaua.

Nihče ni mislil na težave. Saj so se vozili vendar domov! Ves čas potovanja jih ni zapustila dobra volja.

Skoraj vsaka izmed deklet je varovala po enega otroka.

Kakor za dragocenost je skrbela Veronika za Benija.

Pogosto je malček vpraševal:

»Zakaj se peljemo tako dalec? Kam glemo?«

»V Slovenijo, Beni. Domov pelje vlak,« mu je govorila.

Začudeno jo je pogledoval. Bil je še premajhen, da bi se zavedal, kaj pomeni dolga vožnja.

»Tja gremo, kjer te bodo imeli vsi radi,« mu je pojasnjevala.

»Pa me bodo les ladi imeli? Plav vsi?« jo je pogledoval.

»Seveda, Beni. Prav vsi,« ga je prepričevala in božala kodrolaso glavico. Bila je prepričana, da mu govori resnico.

Vlak je vozil skozi sivino jesenskega dne. Veronika je pomislila, da bi moralo sijati sonce. Vse bi se moralo veseliti z njimi. Pa je povsod takšna čemerna sivina.

»Kmalu bomo zapeljali v predor. Onkraj njega je Slovenija,« je vedelo neko dekle.

Skozi okenca je v vozove kukal siv dan. Nato se je vlak pogreznil v temo.

Zapuščali so Avstrijo.

Počasi je sopihal vlak skozi predor.

Nato se je zasvetlikalo.

Vzkliki navdušenja in sreče so se prelivali od voza do voza.

»Sedaj smo doma!«

»Tu je Slovenija!«

»Slovenija! Slovenija!«

Svetel sončni žarek je posijal Veroniki v oči. Bilo ji je, kakor da jo je pozdravil ljub znanec iz davnih dni. Zunaj je sijalo sonce.

Fantje so pričeli vriskati. Dekleta so glasno vzklikala. Veselje je bilo nepopisno.

Na postaji v Kranju je vlak obstal.

Godba, zastave in srečni ljudje so pozdravljali transport vračajočih.

A tudi oni so se pripravili na srečanje z domovino.

Nekaj deklet se je naučilo kratko igrico. Sledile so pesmi in deklamacije. Program je potekal ob velikem navdušenju gledalcev.

V gneči ljudi je zagledala Veronika mlado ženo. Pritegnila je njeno pozornost, ker je bila oblečena v oficirsko uniformo. Nprestano je nekaj vpraševala. Veronika se je prerinila k njej.

Žena je pravkar zopet vprašala:

»Ali sta z vami sestrici Alenka in Nadica? Ste ju morda kje videli?« Njene oči so bile žalostne. Ves obraz je izražal veliko zaskrbljenost.

»Alenka in Nadica? Ena ima pikico na lopatici, druga pa odrezan prstek, kajne?« je rekla Veronika in se nasmehnila.

»Kje sta? Kje?« je kriknila žena in še bolj prebledela v obraz.

Prav tedaj sta priskakljali na oder dve deklici. Alenka in Nada.

»Poglejte! Sedajle bosta deklamirali,« je namignila Veronika proti odru.

Žena je zastrmela na oder. Krčevito je stiskala roke. Grizla se je v ustnice in po licih so ji tekle solze.

Dekllici sta se držali za roke. Enoglasno in z velikim zanosom sta povedali svojo pesem.

Žena je stala vzravnanina in mirna.

»Alenka ... Nadica ... Alenka ... Nadica,« je šepetala, kakor da izgovarja besede molitve.

Dekllici sta se priklonili. Žena se je pognala proti odru. Med ploskanjem poslušalcev se je mešal klic:

»Alenka! Nadica! Alenka! Nadica!«

Zaslišali sta ga. Obstali sta in zastrmeli med ljudi.

»Mamica! Mamica!« sta hkrati zavpili. Le še hip in mati je objemala hčerki. Smejala se je, po licih pa so ji tekle solze.

Drobna bolečina je prešinila Veroniko. Sama nikoli ne bo doživela enake sreče. Nikoli več se ne bo srečala z materjo.

Stisnila je k sebi Benija in dahnila:

»Tudi ti ne. Tudi ti ne, ubogi mali...«

Precej svojcev je pričakalo transport. V mnogih očeh so ob svidenju blestele solze sreče.

»Kako sem te čakala! Pri vsakem transportu, ki se je tu ustavil, sem vpraševala zate. Bala sem se že, da te ne bo,« je razburjeno govorila sivolasa babica in objemala nekega dečka.

Iz vsega srca jim je Veronika privoščila srečo svidenja. Nena doma je zaslišala Ančko.

»Veronika! Veronika! Povsod te že iščem,« ji je klicala in se prerivala k njej. Visokorasel fant je stopal tik za njo.

»Imaš Benija pri sebi? Seveda! Glej, njegov brat je prišel ponj,« je govorila Ančka.

Fant se je sklonil k dečku. Dvignil ga je v naročje.

»Si ti Beni? Ali si res Beni?« je vpraševal in stiskal malčka k sebi.

Začudeno ga je gledal otrok. Končno se je nasmehnil.

»Beni sem,« je povedal.

»Da, Beni je,« je prikimala Veronika.

»Da, da! Saj si pravi. Saj poznam te tvoje lepe očke. Bratec, ljubček! Benjaminček naš,« je mladenič ves srečen ljubkoval malčka.

»Me bos imel lad?« je vprašal mali.

Fant se je zasmejal.

»Seveda. Zelo, zelo!« je rekel in stiskal bratca k sebi.

»Ti si pazila nanj, kajne?« je pogledal Veroniko.

»Sem,« je pokimala.

»Hvala. Hvala ti, deklica.« Pristrčno ji je segel v roko.

Veronika je bila zmedena. Niti roke ni podala malčku v slovo. S solznimi očmi je gledala za mladeničem, dokler ni z otrokom na rokah izginil v množici.

In zopet je vozil vlak naprej.

Vedeli so, da se bodo ustavili v Celju.

Celje ...

Veroniko je stisnilo v prsih.

Celje ...

Tam se je pričela trnova pot njenega izgnanstva. V Celju se je zadnjič v življenju poslovila od matere. Tam je ugasnilo očetovo in Tončetovo življenje.

Tonila je v bolestne spomine.

»Kako drugače je sedaj, kakor je bilo tisti dan, ko so nas Nemci odveli,« je menila Ančka, ko so na celjski postaji zopet doživljali prisrčen sprejem.

Njihovo izgnanstvo je bilo končano.

Pričeli so se poslavljeni.

»Ne pozabi name, Veronika!« je govorila Ančka.

»Piši mi!« je želela Trezika.

»Pridi me obiskat! Oba s Frančkom pridita!« je vabila Elka.

Roke so še zadnjič pomahale v pozdrav.

Vlak je spet stekel.

Nekaj deklet in fantov je ostalo na peronu, da se odpeljejo v druge smeri. Tudi Trezika in Elka z Ančko so bile med njimi.

Veronika je gledala skozi okno v nastajajoči večer. Nenadoma se je počutila silno osamljeno. Težko ji je bilo za prijateljicami. Tudi vrvež, v katerem je živela toliko let, je pogrešala.

Potniki, ki so sedeli okoli nje, so bili tiho ali pa zatopljeni v svoje razgovore.

Tudi Franček je bil nenavadno tih, kakor da je nenadoma izgubil svojo živahnost.

Razgovor med njima se ni in ni mogel razživeti.

Vlak je obstal na poljčanski postaji. Bilo je že temno.

»Poljčaneee!« je zateglo klical sprevodnik.

Izstopila sta.

Poljčane ... je zadrhtelo v Veroniki.

Obstala je na peronu med težkima kovčkoma.

»Oddajva prtljago v garderobo!« se je domislila.

»Saj res. Pretežka je, da bi jo vlačila tako daleč,« se je Franček strinjal.

Nikogar več ni bilo na postaji, ko sta se brat in sestra obrnila proti Lovniku.

Veronika je pomislila, da bi morala vriskati od sreče. Saj se vendar vračata domov. Srce pa ji je bilo polno negotovosti in skrbi. Niti razgovora z bratom ni znala prav začeti.

Med bežečimi oblaki se je prikazovala luna. V oknih ob cesti so gorele luči.

Stopala sta po cesti proti mostu.

»Hladno je,« se je stresla. Pričelo jo je mraziti.

»Da, veter vleče.«

»Na polju ob Dravinji vedno piha,« se je domislila.

Razgovor med njima je zopet zamrl, kakor da si razen nekaj nepomembnih besed nimata ničesar povedati.

Stopala sta skozi vas. Glasno so odmevali njuni koraki po tlakovani cesti.

V zvoniku farne cerkve je odbila ura.

»Osem,« je naštela Veronika.

»Pozno je. Kdaj bova doma?« je menil Franček.

»Doma...« je dahnila. »Kaj misliš, kako je doma? Kako je sedaj pri nas?«

»Kako naj to vem?« je skoraj nevoljno odvrnil. »Saj niti ne vem, če hiša še stoji!«

»Oh, saj ob poti od postaje do sem nisva videla še nič porušenega ali požganega,« je upala.

»Morda je bilo v hribih slabše,« je ugibal.

Stopala sta med kamnolomi. Bilo je bolj temno kakor v dolini. Tudi luna se je docela skrila za oblake. Nekje je skovikala sova. Veronika je stopala tesno ob bratu.

»Zdi se mi, da še nikoli nisem hodila tod. Skoraj bi rekla, da me je strah.«

»Saj je res pusto. Vse se mi zdi spremenjeno,« ji je pritrdil.

»Nemara pa sva se le midva spremenila in se nama zato zdi vse tuje,« je vzdihnilo dekle.

Zdelo se jima je, da se vleče cesta v neskončnost.

Naposled sta le prehodila zadnji ovinek pred domačo globeljo. Obstala sta. Medlo so se svetlikala iz teme poslopja domačije.

»Naša hiša še stoji,« je vzkliknila Veronika in pohitela naprej.

»Nekaj nama je torej le še ostalo,« se je grenko nasmehnil Franček.

Prišla sta do hiše. Vrata so bila zaklenjena. Na njuno trkanje se ni nihče oglasil.

»Gotovo ni nikogar več v hiši,« je rekel Franček.

Strahoten občutek osamljenosti je prešinel Veroniko.

Potrta sta stala Ferjanova otroka pred zaprtimi vrati lastnega doma.

»Pojdiva k Tilčki!« se je končno domislila Veronika.

Pohitela sta v klanec proti viničariji.

Tudi tu ni prišel na njuno trkanje nihče odpirat.

»Kam pa zdaj?« je vzdihnila Veronika.

»Pojdiva k sosedovim!« je predlagal brat.

»Pozno je. Najbrž že spijo,« se je bala.

»Kaj zato. Poklicala bova,« je vztrajal.

Zavila sta po gozdni stezi ob griču in nato v breg proti sosedovim.

Okna sosedove hiše so bila še razsvetljena. Pod kolarnico je začel besno lajati pes.

Na hišnem pragu je obstala neka ženska. Zagledala ju je. Obrnila se je v vežo:

»Nekdo stoji na dvorišču,« je rekla v vežo.

Na prag je prišla še druga ženska. Bila je sosed.

»Kdo je? No, vstopita vendar!« ju je negotovo povabila.

Stopila sta v vežo in obstala pred gospodinjo. Ošinila ju je s pogledom.

»Franček! Veronika! Ali sta res vidva?« je vzkliknila.

Prikimala sta. Veronika se je nasmehnila.

»Seveda sta, seveda! Tone, Tone! Ferjanova otroka sta se vrnila,« je klicala v hišo in ju oba hkrati objemala.

Prihital je sosed.

»Sta končno le prišla? Čas je že, čas,« je govoril sosed in jima stiskal roke.

»Lastovice se vračajo spomladi. Vidva pa se vračata na jesen,« je hitela gospodinja.

Veronika je vzdrtela, ko se je spomnila na tiste težke dni v letu tisočdevetstoenainštiridesetem.

»Pojdimo, pojdimo v sobo, kaj bi stali tu!« je povabil sosed.

Drug za drugim so prihajali v sobo sosedovi otroci.

»Skoraj bi vas ne poznala,« se je smejala Veronika, ko so se pozdravljali.

»Glej ju no! Saj sta se tudi vidva spremenila. Otroka sta bila, ko so vaju odvekli. Fant in dekle sta se vrnila,« je rekel sosed in ju ogledoval.

Soseda je stopila v kuhinjo, da pripravi prigrizek mladima gostoma.

Minevala je ura za uro. Domača dekleta in sin so odšli k počitku, gospodar in gospodinja pa sta se še vedno pogovarjala z mladima sosedoma.

Stvari, ki sta jih zvedela, niso bile razveseljive.

Priseljenci na njenem domu so slabo gospodarili. Ostali so jima prazni hlevi in neobdelane njive.

»Nocoj nama niso odprli, ko sva trkala,« se je spomnila Veronika.

»Mogoče so že spali ali pa niso upali odpreti,« je rekla soseda.

»Morda pa so kam odšli in jih res ni bilo doma,« je rekel sosed.

»Tudi Tilčka se ni oglasila,« je povedal Franček.

»Saj res! Pozabili smo vama povedati, da se je Tilčka poročila. Preselila se je od tod,« je rekla soseda.

Veronika je stisnila ustnice. Žal ji je bilo za Tilčko.

»Nič se ne bojta! Vse bo še dobro. Da sta se le vrnila. Pomagali vama bomo,« je obljubljal sosed.

»Pri nas lahko ostaneta. Vsaj dokler se Jeranovi ne bodo izselili iz vaše hiše,« je obljubljal sosed.

»Ne vem še, kaj bova storila. Morda pojdeva k stricu,« je pomišljala Veronika.

»Stric je letos pogosto vpraševal za vaju. Celo preko Rdečega križa vaju je iskal,« je povedal sosed.

Franček je že precej časa dremal, ko je tudi Veronika postala utrujena.

Kmalu nato je ležala v mehki postelji. Zadovoljno je pomislila, da počiva pod streho ljudi, ki so jo sprejeli z odprtim srcem.

Bil je že svetel dan, ko se je prebujala. Začudeno se je ozrla okoli sebe, kakor da ne ve prav, kje je. Nato se je popolnoma zbudila. Nasmehnila se je in vstala.

Jesensko sonce je sipalo mehko svetlobo na bregove Lovnika, ko je stopila iz sosedove hiše.

»Kako je lepo, kako je tu lepo,« je šepetala.

Vredno se je bilo vrniti.

Res, čas ne bo zacelil ran, ki jih je vojna vsekala domačiji. Nekje globoko bo vedno ždela skrita žalost za materjo. Za očetom. Za Tončetom.

Vedela je, da bo treba trdo delati, preden bosta z bratom nadomestila, kar je bilo izropano, uničeno in zapravljeno.

A saj sta mlada in imata zdrave, delovne roke. Želja, da bi se čimprej vrgla v delo, jo je vso prevzela.

Sosedovi so bili v vinogradu. Le gospodinjo je bilo slišati v kuhinji.

Iz hiše je prišel Franček.

»Pojdi, greva pogledat, kako je pri nas doma!« je zaželela Veronika.

»Pojdiva!« je prikimal.

V sončnem jesenskem jutru sta stopala Ferjanova fant in dekle navzdol v globačo, proti domačiji.

PIONIRSKA KNJIŽNICA
SLOVENSKA BISTRICA

Kurirčkova knjižnica

Erna Starovasnik
UKRADENA MLADOST

Ilustrirala Cita Potokar

Opremil Ernest Krnaič

Izdal in založil
zavod Borec
Zanj Josip Logar

Tiskala tiskarna
ČP Gorenjski tisk Kranj

304

Knjižnica J. Vošnjaka Sl. Bistrica

Midi 2.0 - BOSS d.o.o. (061)771-357

KNJIŽNICA JOSIPA VOŠNJAKA
SLOVENSKA BISTRICA

SB d 82-32
STAROVASNIK E.

Ukradena

940.540.5(4:430)

0049872

COBISS •